

Άννα Σιάτρα • Μιχάλης Μπικάκης

πρακτικές προσεγγίσεις

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ & ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Εφαρμόζοντας τη θεωρία στην πράξη

γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

- Αναλυτική παρουσίαση θεωρίας
 - › προετοιμασία απαντήσεων
 - › προσεγγίσεις απαντήσεων
 - › σημεία προσοχής
- Στρατηγικές κατανόησης κειμένων
- 33 κριτήρια αξιολόγησης με πλήρεις απαντήσεις
- Παραγραφοποίηση και ανάπτυξη του θέματος Δ

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή των συγγραφέων

ISBN 978-960-456-630-3

© Copyright: Οκτώβριος 2024, Α. Σιάτρα, Μ. Μπικάκης, Εκδόσεις Ζήτη

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία

Εκτύπωση

Βιβλιοδεσία

Π. ΖΗΤΗ & Σια ΙΚΕ

18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας

Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19

Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ:

Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ:

Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα

Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

Με αυτή τη ρήση στο μυαλό μας
πάντα να κυνηγάμε τα όνειρά μας:

«Ό,τι επιθυμείς να το φωνάζεις δυνατά,
αγρίμι να γίνεσαι.

Δεν ταιριάζει η μετριότητα με τη λαχτάρα.»

N. Καζαντζάκης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το νέο μας βιβλίο «Πρακτικές προσεγγίσεις – Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» δημιουργήθηκε για να καλύψει τις ανάγκες των μαθητών και μαθητριών καθώς και των εκπαιδευτικών προσφέροντας πρακτικές προσεγγίσεις στη διδασκαλία της γλώσσας και της λογοτεχνίας.

Το βιβλίο περιλαμβάνει πρακτικές οδηγίες για την πλήρη κατανόηση του θεωρητικού μέρους της γλώσσας και της λογοτεχνίας. Σε όλα τα κεφάλαια του θεωρητικού μέρους περιέχονται σαφή βήματα εργασίας, στα οποία υπάρχει τριμερής δομή: στάδιο προετοιμασίας της απάντησης, στάδιο συγγραφής της απάντησης και σημεία προσοχής για κάθε τύπο εκφώνησης.

Για τη διευκόλυνση της μελέτης, το παρόν σύγγραμμα περιλαμβάνει QR code που οδηγούν σε συνοπτικές παρουσιάσεις των τεσσάρων θεμάτων του μαθήματος. Αυτό δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές και τις μαθήτριες να έχουν πρόσβαση σε συνοπτικές παρουσιάσεις των σημαντικότερων πληροφοριών κάθε θέματος επιτρέποντας την αποδοτικότερη μελέτη τους. Παράλληλα, μπορούν να αξιοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς σε μορφή παρουσιάσεων κατά την εκπαιδευτική πράξη.

Πριν από κάθε κριτήριο παρουσιάζονται τέσσερις βασικοί στόχοι (δύο για κάθε κείμενο), δηλαδή, τέσσερις βασικές ιδέες των κειμένων που ακολουθούν. Η στρατηγική αφορά προβλέψεις στις οποίες μπορούν να προβούν οι μαθητές και οι μαθήτριες για τα κείμενα που ακολουθούν, καθώς τους παρέχεται ένα πολύτιμο εργαλείο. Αυτό το εργαλείο είναι καίρια σημεία του κάθε κειμένου. Οι επισημάνσεις αυτές θα συμβάλουν στην καλύτερη δυνατή εμπέδωση των δοθέντων κειμένων και επομένως στην ευελιξία για την επίλυση των ασκήσεων.

Τα κριτήρια αξιολόγησης είναι δομημένα σε τρεις ενότητες που ακολουθούν το νέο πρόγραμμα σπουδών. Σε κάθε ενότητα επιλέχθηκαν με προσοχή τα θέματα, ώστε να καλύπτονται οι στόχοι του προγράμματος.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε ότι ένα ζήτημα που μόνιμα απασχολεί τους μαθητές και τις μαθήτριες είναι η παραγωγή λόγου. Στο συγκεκριμένο βιβλίο δεν παρουσιάζονται διαγράμματα εννοιών που οδηγούν σε αποστήθιση, αλλά αναλυτικά η διαδικασία σύνθεσης της έκθεσης. Για κάθε θέμα υπάρχουν λεπτομερείς οδηγίες για το πώς μπορούν να αξιοποιηθούν τα κείμενα αναφοράς και οι ιδέες που υπάρχουν σε αυτά με σκοπό να οδηγήσουν τους μαθητές και τις μαθήτριες στη διαμόρφωση της επιχειρηματολογίας τους.

Τέλος, τα κείμενα που περιέχονται στο βιβλίο αφορούν θέματα επικαιρότητας και σύγχρονου προβληματισμού. Αυτή η επιλογή κειμένων καθιστά το βιβλίο ελκυστικό

και ενδιαφέρον για τους μαθητές και τις μαθήτριες, καθώς τα κείμενα συνδέονται με την πραγματική ζωή και την κοινωνία.

Ευχόμαστε αυτό το βιβλίο να σας βοηθήσει στην επιτυχή προετοιμασία σας και να σας οδηγήσει στην επίτευξη των στόχων σας. Καλή ανάγνωση και καλή επιτυχία στις εξετάσεις σας!

Άννα Σιάτρα – Μιχάλης Μπικάκης
Οκτώβριος 2024

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε θερμά τις **εκδόσεις Ζήτη** για την εξαιρετική συνεργασία και την επιμελή έκδοση του παρόντος βιβλίου. Ιδιαίτερα θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον **Νίκο Νικολαΐδη** για τη γραφιστική επιμέλεια και σελιδοποίηση του βιβλίου και την **Άννα Παναγοπούλου** για τον σχεδιασμό του εξωφύλλου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Πώς διαμορφώνονται τα θέματα στις πανελλήνιες εξετάσεις	15
Η δομή των κειμένων στις πανελλήνιες εξετάσεις	15
Τι θα δούμε στο βιβλίο	15
1. Οι στόχοι μας διαβάζοντας τα κείμενα	15
2. Η δομή των κριτηρίων	16
3. Πρακτική διδακτική πρόταση	16

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ

1. Τι θα μας ζητηθεί στο ερώτημα για την περίληψη	18
2. Γνωρίζουμε τι είναι η περίληψη;	18
3. Ποια στάδια ακολουθούμε για τη σύνθεση μιας περίληψης;	19
4. Συνοπτική απόδοση μέρους του κειμένου	19
5. Συνοπτική απόδοση απόψεων/θέσεων για ένα θέμα του κειμένου	20
6. Συνοπτική απόδοση απόψεων για ένα θέμα σε μέρος του κειμένου	21
7. Γενικές παρατηρήσεις	22
8. Τεχνικές πύκνωσης περιληπτικών κειμένων	23
9. Τι να αποφύγουμε στην περίληψη που θα δημιουργήσουμε	23
10. Πώς αξιολογείται η περίληψή μας	23
11. Παραδείγματα περιλήψεων	24

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΘΕΜΑ

I. Τι μπορεί να μας ζητηθεί στο δεύτερο θέμα	28
II. Πώς αξιολογούμαστε στις ασκήσεις	28
III. Πρακτική προσέγγιση της θεωρίας	28
1. Σύνδεση προτάσεων	28
2. Ενεργητική και παθητική σύνταξη	31
3. Ευθύς και πλάγιος λόγος	33
4. Ρηματικά – ονοματικά σύνολα	35
5. Ρηματικά πρόσωπα	37
6. Χρόνοι του ρήματος	40
7. Εγκλίσεις του ρήματος	42
8. Σημεία στίξης	44
9. Λειτουργία της γλώσσας	46
10. Μακροπερίοδος – βραχυπερίοδος λόγος	48

11. Χρήση ερωτήσεων στον λόγο	50
12. Συνοχή στον λόγο	51
13. Συνεκτικότητα	54
14. Τίτλος κειμένου	56
15. Σχολιασμός πολυτροπικού κειμένου	58
16. Σχολιασμός ύφους	61
17. Ανάλυση τρόπων πειθούς	63
18. Ανάλυση μορφών πειθούς	67
19. Πειστικότητα επιχειρήματος	70
20. Κειμενικά είδη	72
21. Κειμενικοί τύποι	76
22. Δομή παραγράφου	80
23. Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου	82
24. Τροπικότητα	86
25. Δομή κειμένου	88
26. Σύγκριση Κειμένων	91
27. Κειμενικοί δείκτες	93
28. Γλωσσικές επιλογές – εκφραστικά μέσα	94

ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΘΕΜΑ

A. Η λογοτεχνική ανάγνωση	96
i. Πολλαπλή ανάγνωση	96
ii. Στρατηγικές ανάγνωσης	98
iii. Τα ερμηνευτικά πλαίσια στη λογοτεχνική ανάγνωση	99
B. Ο ερμηνευτικός διάλογος στη διδακτική πράξη	101
i. Στόχοι του ερμηνευτικού διαλόγου	101
ii. Στάδια ερμηνευτικού διαλόγου	101
iii. Πρακτική προσέγγιση σταδίων ερμηνευτικού διαλόγου	105
Γ. Το ερμηνευτικό σχόλιο	108
i. Τι είναι το ερμηνευτικό σχόλιο	108
ii. Τα βήματα εργασίας	108
iii. Εφαρμογές	111
Δ. Κειμενικοί δείκτες – θεωρία λογοτεχνίας	119
I. Δείκτες περιεχομένου	119
1. Ο τίτλος	119
2. Λογοτεχνικοί χαρακτήρες	120
3. Συγκεκριμένο	121
4. Θέματα – ιδέες – αξίες	122
II. Δείκτες μορφής – δομής	123
5. Ρηματικοί χρόνοι	123
6. Ρηματικές εγκλίσεις	125

7. Ρηματικά πρόσωπα	126
8. Εκφραστικά μέσα	126
α. Σχήματα λόγου	127
β. Εικόνες	130
γ. Τα σημεία στίξης	131
δ. Η αστιξία στη λογοτεχνία	132
9. Το ύφος	133
III. Αφηγηματικοί δείκτες	135
10. Αφηγηματικοί τρόποι	135
1. Αφήγηση	135
2. Περιγραφή	135
3. Διάλογος	136
4. Μονόλογος	136
5. Σχόλιο	137
6. Αναφερόμενος λόγος, μετατιθέμενος λόγος, ελεύθερος πλάγιος λόγος	137
11. Αφηγηματικές τεχνικές	138
1. Είδη αφηγητή	138
2. Μορφές εστίασης	138
3. Ο χρόνος της αφήγησης	139
4. Λογοτεχνικό γένος, είδος	141

ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΘΕΜΑ

1. Η παραγωγή λόγου (γενικές επισημάνσεις)	146
i. Ως προς τα ζητούμενα	146
ii. Ως προς τα κείμενα αναφοράς	147
iii. Ως προς τις εκφωνήσεις θεμάτων παραγωγής λόγου	148
2. Βήματα εργασίας για την παραγωγή λόγου	151
i. Στάδιο κατανόησης της εκφώνησης	151
ii. Στάδιο συγκέντρωσης αποδεικτικού υλικού	154
iii. Στάδιο δημιουργίας σχεδιαγράμματος / πλάνου έκθεσης	154
iv. Στάδιο συγγραφής της απάντησης	154
v. Έλεγχος του γραπτού μας	158

Β' ΜΕΡΟΣ: ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. ΑΜΕΣΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	161
ΕΝΟΤΗΤΑ 1^η: Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΕ ΚΡΙΣΗ	163
1^ο κριτήριο: Οικογένεια – Χάσμα γενεών	163
ΕΝΟΤΗΤΑ 2^η: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ	170
2^ο κριτήριο: Παιδεία σε παγκόσμια κρίση	170

ΕΝΟΤΗΤΑ 3 ^η : ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ	176
3 ^ο Κριτήριο: Μητρική Γλώσσα και προστασία της γλωσσικής ποικιλομορφίας .	176
ΕΝΟΤΗΤΑ 4 ^η : ΟΙ ΙΝΦΛΟΥΕΝΣΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΤΥΠΑ	182
4 ^ο κριτήριο: Οι ινφλουένσερ και τα πρότυπα	182
ΕΝΟΤΗΤΑ 5 ^η : ΦΙΛΙΑ – ΤΗΛΕΦΙΛΙΑ	188
5 ^ο κριτήριο: Φιλία: πραγματική και εικονική	188
ΕΝΟΤΗΤΑ 6 ^η : BURNOUT – ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ	195
6 ^ο κριτήριο: Εργασία – Burnout – Ανάγκη ελεύθερου χρόνου	195
2. ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	202
ΕΝΟΤΗΤΑ 7 ^η : ΥΛΙΚΑ ΑΓΑΘΑ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΙΑ	204
7 ^ο κριτήριο: Καταναλωτισμός vs πραγματική ευτυχία	204
ΕΝΟΤΗΤΑ 8 ^η : ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ	211
8 ^ο Κριτήριο: Πολιτισμός της καθημερινότητας και ποιότητα ζωής	211
ΕΝΟΤΗΤΑ 9 ^η : ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΙΔΕΑ	218
9 ^ο Κριτήριο: Εκφυλισμός της αθλητικής ιδέας	218
ΕΝΟΤΗΤΑ 10 ^η : ΝΕΟΙ – ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	225
10 ^ο κριτήριο: Νέοι και πολιτική συνείδηση	225
ΕΝΟΤΗΤΑ 11 ^η : ΝΟΜΟΙ – ΠΟΙΝΕΣ	232
11 ^ο Κριτήριο: Ποινές – Θεσμός φυλακής	232
ΕΝΟΤΗΤΑ 12 ^η : ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ – ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	238
12 ^ο κριτήριο: Τα όρια της ανεκτικότητας – Σεβασμός	238
ΕΝΟΤΗΤΑ 13 ^η : ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ – ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΘΟΤΗΤΑ	244
13 ^ο κριτήριο: Στερεότυπα	244
ΕΝΟΤΗΤΑ 14 ^η : ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ	251
14 ^ο κριτήριο: Έμφυλη βία	251
ΕΝΟΤΗΤΑ 15 ^η : ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ	258
15 ^ο κριτήριο: Τέχνη και τεχνητή νοημοσύνη	258
ΕΝΟΤΗΤΑ 16 ^η : ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ	264
16 ^ο κριτήριο: Παραδόσεις όχι μουσειακό είδος	264
ΕΝΟΤΗΤΑ 17 ^η : ΦΙΛΟΖΩΙΑ	271
17 ^ο κριτήριο: Σπισισμός – Αγάπη για τα ζώα	271
3. ΟΦΕΙΣ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ 21^{ου} ΑΙΩΝΑ	277
ΕΝΟΤΗΤΑ 18 ^η : ΑΓΧΟΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ	280
18 ^ο κριτήριο: Άγχος και σύγχρονη εποχή	280
ΕΝΟΤΗΤΑ 19 ^η : ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ	287
19 ^ο κριτήριο: Ελευθερία και ατομική ευθύνη	287

ΕΝΟΤΗΤΑ 20 ^ή : ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ FAST FASHION	293
20 ^ο κριτήριο: Περιβάλλον – Γρήγορη μόδα	293
ΕΝΟΤΗΤΑ 21 ^η : ΠΟΛΕΜΟΣ – ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ	299
21 ^ο κριτήριο: Πόλεμος – Πυρηνική απειλή	299
ΕΝΟΤΗΤΑ 22 ^η : ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	306
22 ^ο κριτήριο: Δημοκρατία – Κοινωνική δικαιοσύνη	306
ΕΝΟΤΗΤΑ 23 ^η : ΝΕΑΝΙΚΗ ΒΙΑ	312
23 ^ο κριτήριο: Νεανική παραβατικότητα	312
ΕΝΟΤΗΤΑ 24 ^η : ΝΕΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ – CHATGPT	320
24 ^ο κριτήριο: Chatgpt και νέες προκλήσεις	320
ΕΝΟΤΗΤΑ 25 ^η : ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΑ	327
25 ^ο κριτήριο: Τεχνητή νοημοσύνη και ανθρωπισμός	327
ΕΝΟΤΗΤΑ 26 ^η : ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ – ΑΣΦΑΛΗΣ ΠΛΟΗΓΗΣΗ	335
26 ^ο κριτήριο: Διαδίκτυο και ασφαλής πλοήγηση	335
ΕΝΟΤΗΤΑ 27 ^η : ΥΠΕΡΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ	340
27 ^ο κριτήριο: Υπερτουρισμός	340
ΕΝΟΤΗΤΑ 28 ^η : ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΠΕΡΙ ΓΕΛΙΟΥ	346
28 ^ο κριτήριο: Χιούμορ – Γέλιο	346
ΕΝΟΤΗΤΑ 29 ^η : ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΝΕΟΙ	353
29 ^ο κριτήριο: Νέοι και κινητά τηλέφωνα	353
ΕΝΟΤΗΤΑ 30 ^ή : ΦΟΒΟΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ	360
30 ^ο κριτήριο: Φόβος: Σύμμαχος ή εχθρός;	360
ΕΝΟΤΗΤΑ 31 ^η : ΠΑΙΔΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	366
31 ^ο κριτήριο: Εκμετάλλευση παιδικής εργασίας	366
ΕΝΟΤΗΤΑ 32 ^η : ΤΡΑΠ ΜΟΥΣΙΚΗ	372
32 ^ο κριτήριο: Τραπ μουσική και πρότυπα	372
ΕΝΟΤΗΤΑ 33 ^η : ΕΥΘΥΝΗ – ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ	378
33 ^ο κριτήριο: Ατομική ευθύνη – Υπευθυνότητα	378

Γ' ΜΕΡΟΣ: ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1 ^ο κριτήριο: Οικογένεια – Χάσμα γενεών	387
2 ^ο κριτήριο: Παιδεία σε παγκόσμια κρίση	390
3 ^ο Κριτήριο: Μητρική Γλώσσα και προστασία της γλωσσικής ποικιλομορφίας .	392
4 ^ο κριτήριο: Οι ινφλουένσερ και τα πρότυπα	396
5 ^ο κριτήριο: Φιλία: πραγματική και εικονική	399
6 ^ο κριτήριο: Εργασία – Burnout – Ανάγκη ελεύθερου χρόνου	403
7 ^ο κριτήριο: Καταναλωτισμός vs πραγματική ευτυχία	406

8 ^ο Κριτήριο: Πολιτισμός της καθημερινότητας και ποιότητα ζωής	409
9 ^ο Κριτήριο: Εκφυλισμός της αθλητικής ιδέας	413
10 ^ο κριτήριο: Νέοι και πολιτική συνείδηση	416
11 ^ο Κριτήριο: Ποινές – Θεσμός φυλακής	419
12 ^ο κριτήριο: Τα όρια της ανεκτικότητας – Σεβασμός	422
13 ^ο κριτήριο: Στερεότυπα	426
14 ^ο κριτήριο: Έμφυλη βία	429
15 ^ο κριτήριο: Τέχνη και τεχνητή νοημοσύνη	434
16 ^ο κριτήριο: Παραδόσεις όχι μουσειακό είδος	438
17 ^ο κριτήριο: Σπισισμός – Αγάπη για τα ζώα	442
18 ^ο κριτήριο: Άγχος και σύγχρονη εποχή	445
19 ^ο κριτήριο: Ελευθερία και ατομική ευθύνη	449
20 ^ο κριτήριο: Περιβάλλον – Γρήγορη μόδα	453
21 ^ο κριτήριο: Πόλεμος – Πυρηνική απειλή	456
22 ^ο κριτήριο: Δημοκρατία – Κοινωνική δικαιοσύνη	459
23 ^ο κριτήριο: Νεανική παραβατικότητα	463
24 ^ο κριτήριο: Chatgpt και νέες προκλήσεις	467
25 ^ο κριτήριο: Τεχνητή νοημοσύνη και ανθρωπισμός	471
26 ^ο κριτήριο: Διαδίκτυο και ασφαλής πλοήγηση	474
27 ^ο κριτήριο: Υπερτουρισμός	478
28 ^ο κριτήριο: Χιούμορ – γέλιο	482
29 ^ο κριτήριο: Νέοι και κινητά τηλέφωνα	486
30 ^ο κριτήριο: Φόβος: Σύμμαχος ή εχθρός;	490
31 ^ο κριτήριο: Εκμετάλλευση παιδικής εργασίας	493
32 ^ο κριτήριο: Τραμ μουσική και πρότυπα	498
33 ^ο κριτήριο: Ατομική ευθύνη – Υπευθυνότητα	502
Βιβλιογραφία	507
Κατάλογος πινάκων θεωρίας	511

Α' ΜΕΡΟΣ

Παρουσίαση των θεμάτων Πρακτικές προσεγγίσεις

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

ΠΩΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΝΤΑΙ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Η δομή των κειμένων στις πανελλήνιες εξετάσεις

- ✓ Δίνονται δύο ή τρία **μη διδαγμένα κείμενα** συνολικής έκτασης **τριών σελίδων**.
- ✓ Ένα από τα κείμενα είναι λογοτεχνικό (ολοκληρωμένο ή απόσπασμα) και μπορεί να είναι ποίημα, διήγημα, μυθιστόρημα, θεατρικό έργο.
- ✓ Τα μη λογοτεχνικά κείμενα (ολοκληρωμένα ή αποσπάσματα) μπορεί να είναι **άρθρα, συνεντεύξεις, κριτικές, δοκίμια, επιστημονικά κείμενα, αφίσες με λεζάντα, εικόνες, σκίτσα, πίνακες ή διαγράμματα**.
 - ▶ Το νοηματικό περιεχόμενο των μη λογοτεχνικών κειμένων πρέπει να σχετίζεται με κάποιον από τους βασικούς θεματικούς άξονες, όπως αυτοί ορίζονται στο **Πρόγραμμα Σπουδών**.
- ✓ Τα κείμενα πρέπει να είναι διαφορετικά μεταξύ τους ως προς το **είδος**.
- ✓ Με την επιλογή **διαφορετικών κειμενικών ειδών** αξιολογείται η αντιληπτική ικανότητα των μαθητών και μαθητριών καθώς και η δυνατότητα να απαντούν σε ποικιλία ερωτήσεων που αφορούν διαφορετικά κειμενικά είδη.
- ✓ Για τα κείμενα αυτά τίθενται 4 συνολικά θέματα.

ΤΙ ΘΑ ΔΟΥΜΕ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

1. Οι στόχοι μας διαβάζοντας τα κείμενα

Πριν από κάθε κριτήριο παρουσιάζονται τέσσερις βασικοί στόχοι (δύο για κάθε κείμενο), δηλαδή, τέσσερις βασικές ιδέες των κειμένων που ακολουθούν. Σκοπός της συγκεκριμένης πρακτικής είναι να μπορέσουμε με μεγαλύτερη ευκολία να κατανοήσουμε το περιεχόμενό τους διαβάζοντάς τα. Η πρακτική αυτή αποτελεί, ουσιαστικά, μια από τις στρατηγικές ανάγνωσης μέσω των οποίων διδασκόμαστε «πώς να μαθαίνουμε» (McCulley et al., 2013) και καλλιεργούμε την ικανότητά μας να αντιμετωπίζουμε τα κείμενα με κριτικό τρόπο, ώστε να μπορέσουμε να αντιληφθούμε με μεγαλύτερη ευκολία τις δομές, τις ιδέες και τα μηνύματα που περιέχουν. Η στρατηγική αφορά προβλέψεις που μπορούμε να κάνουμε για τα κείμενα που ακολουθούν, καθώς μας παρέχεται ένα πολύτιμο εργαλείο. Αυτό το εργαλείο είναι καίρια σημεία του κάθε κειμένου, τι μπορούμε να κατανοήσουμε, να διερευνήσουμε, να αντιληφθούμε, να ανα-

ρωτηθούμε κ.ά. διαβάζοντάς τα. Οι επισημάνσεις αυτές θα συμβάλουν στην καλύτερη δυνατή εμπέδωση των δοθέντων κειμένων και επομένως στην ευελιξία μας στην επίλυση των ασκήσεων.

2. Η δομή των κριτηρίων

- ✓ **Πρώτο θέμα (αφορά τα μη λογοτεχνικά κείμενα):** ζητείται συνοπτική νοηματική απόδοση μέρους του κειμένου ή απόψεων του συντάκτη για ένα ζήτημα.
(μονάδες 20)
- ✓ **Δεύτερο θέμα (αφορά μη λογοτεχνικά κείμενα):** σχετίζεται με την ερμηνευτική και γλωσσική προσέγγιση των μη λογοτεχνικών κειμένων:
 - ▶ αναλύεται σε τρία ερωτήματα διαφορετικά μεταξύ τους και
 - ▶ με τη δυνατότητα κάποιο από αυτά να είναι κλειστού τύπου (ενδέχεται να ζητηθεί αιτιολόγηση της απάντησης).
 (μονάδες 35: 15+10+10)
- ✓ **Τρίτο θέμα (λογοτεχνικό κείμενο):** σχετίζεται με το λογοτεχνικό κείμενο και την παραγωγή ερμηνευτικού σχολίου έκτασης 100-200 λέξεις.
(μονάδες 15)
- ✓ **Τέταρτο θέμα (μη λογοτεχνικά κείμενα):** σχετίζεται με τη γραπτή παραγωγή κριτικού λόγου 350-400 λέξεων και απαιτείται ανάπτυξη τεκμηριωμένης προσωπικής άποψης.
(μονάδες 30)

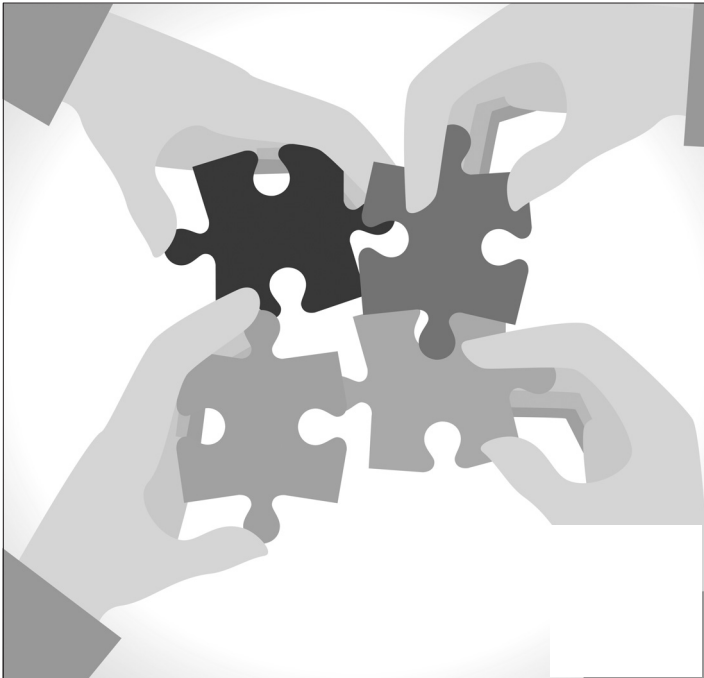
3. Πρακτική διδακτική πρόταση

Η γλωσσική διδασκαλία σταδιακά μετατοπίζεται σε γενικότερους θεματικούς άξονες (άμεσο κοινωνικό περιβάλλον – ευρύ κοινωνικό περιβάλλον – όψεις της σύγχρονης πραγματικότητας του 21ου αιώνα). Προκρίνονται, με λίγα λόγια, ως τρόπος προσέγγισης των θεμάτων που θα διδαχθούν, οι θεματικοί άξονες έναντι προκαθορισμένων ενοτήτων. Η διαδικασία αυτή αποκαλύπτει την αλληλουχία των θεμάτων στη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος και στις τρεις τάξεις του Λυκείου. Παράλληλα, προσφέρει στους/στις εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να επιλέγουν θέματα που ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα των μαθητών και μαθητριών τους. Στο παρόν βιβλίο οι θεματικές ενότητες και τα κείμενα αναφοράς έχουν επιλεγεί πάνω σε αυτούς τους τρεις άξονες και με βάση τη δυνατότητα ανάδειξης πολλαπλών πτυχών κάθε θέματος. Για τον λόγο αυτό στο τέλος κάθε κριτηρίου υπάρχει μια πρόταση διδασκαλίας της ενότητας σε σπειροειδή τροχιά βάσει των απαιτήσεων του νέου Προγράμματος Σπουδών. Αυτό δείχνει την ευελιξία των θεμάτων να επανέρχονται από τάξη σε τάξη με έναν διαφορετικό τρόπο προσέγγισης και διαφορετικό βαθμό δυσκολίας βοηθώντας τους μαθητές και τις μαθήτριες στη σταδιακή οικοδόμηση της γνώσης και στη διαμόρφωση μιας σφαιρικής αντίληψης για τον κόσμο.

ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ

Περίληψη

Μια διαδικασία ανασύνθεσης

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ: ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1 Τι θα μας ζητηθεί στο ερώτημα για την περίληψη

- να αποδώσουμε συνοπτικά μέρος του κειμένου,
- να αποδώσουμε συνοπτικά απόψεις που ενυπάρχουν στο κείμενο για ένα ζήτημα,
- να αποδώσουμε συνοπτικά απόψεις για ένα ζήτημα σε συγκεκριμένο χωρίο του κειμένου.

2 Γνωρίζουμε τι είναι η περίληψη;

Η περίληψη αποτελεί ένα ξεχωριστό είδος κειμένου που προέρχεται από ένα άλλο αρχικό κείμενο. Στην περίληψη αποφεύγουμε τον σχολιασμό του αρχικού κειμένου που πυκνώνεται και επιστρατεύουμε τις γνωσιακές μας λειτουργίες όπως:

1. ικανότητα ανάγνωσης,
2. ικανότητα αποδόμησης και αναδόμησης του αρχικού κειμένου,
3. γλωσσικές στρατηγικές παράφρασης και πύκνωσης του αρχικού κειμένου,
4. δυνατότητα ανασύνταξης του αρχικού κειμένου (Werlich, 1983).

Η συγγραφή της περίληψης, δηλαδή της συνοπτικής απόδοσης ενός κειμένου ή μέρους του, αποτελεί μια από τις βασικές διαδικασίες καλλιέργειας των **γνωστικών μας δεξιοτήτων** (Μιχάλης and Λεουτσάκος, 2023) και αυτό διότι:

1. Αξιοποιούνται νοητικές διαδικασίες, όπως η σύνθεση, ταξινόμηση και ιεράρχηση πληροφοριών.
2. Ενισχύεται η δυνατότητά μας για απομνημόνευση γνώσεων.
3. Βελτιώνεται η γλωσσική μας ικανότητα και ευελιξία στον λόγο, καθώς απαιτούνται παραφράσεις, αναδιατυπώσεις κ.λπ.
4. Αποτελεί αντικείμενο μελέτης με **πρακτικό χαρακτήρα**, αφού σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας μπορεί να χρειαστεί να μεταδοθούν με συνοπτικό τρόπο πληροφορίες. Επομένως, είναι μια διαδικασία που μας χρειάζεται και στη ζωή σε διάφορες περιπτώσεις.

Πρακτικός χαρακτήρας περίληψης (ενδεικτικά παραδείγματα)

• Ακαδημαϊκή εκπαίδευση

1. Κατά την εκπόνηση διπλωματικών διατριβών θα χρειαστεί να συνοψίσουμε τις βασικές ιδέες και τα ευρήματα των ερευνών μας.

2. Κατά την παρακολούθηση μαθημάτων είναι απαραίτητη η δημιουργία συνοπτικών σημειώσεων για την καλύτερη εμπέδωση της ύλης στις επαναλήψεις μας.
- **Επαγγελματικός χώρος**
 1. Κατά τη δημιουργία μιας παρουσίασης για ένα project δημιουργούμε συνοπτικές σημειώσεις σε διαφάνειες.
 2. Περιλήψεις δημιουργούμε κατά τη διάρκεια προόδου ενός έργου.

3 Ποια στάδια ακολουθούμε για τη σύνθεση μιας περίληψης;

Η διαδικασία της σύνθεσης της περίληψης οποιασδήποτε μορφής από αυτές που θα ακολουθήσουν και μας ζητούνται σε διάφορες περιστάσεις περιλαμβάνει τα ακόλουθα στάδια (Μιχάλης and Λεουτσάκος, 2023):

- **Προσυγγραφικό**
 - εντοπίζουμε το είδος της περίληψης,
 - διακρίνουμε τις ουσιώδεις πληροφορίες,
 - διερευνούμε τη συνοχή και τη συνεκτικότητα του κειμένου.
- **Συγγραφικό**
 - συνθέτουμε το περιληπτικό κείμενο στηριζόμενοι στο προηγούμενο στάδιο.
 - Ανάλογα με το είδος της περίληψης φροντίζουμε και για την έκτασή της.
- **Μετασυγγραφικό**
 - ελέγχουμε – αυτοαξιολογούμε την περίληψη,
 - ελέγχουμε τη νοηματική πληρότητα, συνοχή,
 - τηρούμε το όριο λέξεων.

4 Συνοπτική απόδοση μέρους του κειμένου

Καλούμαστε να αποδώσουμε περιληπτικά ένα συγκεκριμένο τμήμα του κειμένου. Το τμήμα αυτό αποτελείται από έναν συγκεκριμένο αριθμό παραγράφων που παρουσιάζει συνεκτικότητα και νοηματική αλληλουχία.

ΒΗΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στάδιο προετοιμασίας της απάντησης

1. **Επεξεργασία του δοθέντος αποσπάσματος.** Διαβάζουμε προσεκτικά τις παραγράφους που μας δόθηκαν, προκειμένου να επισημάνουμε το νοηματικό τους κέντρο. Ο θεματικός πυρήνας των παραγράφων αυτών μπορεί να αποτελέσει (χωρίς να είναι όμως απαραίτητο) τη θεματική πρόταση της περίληψης.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΘΕΜΑ

Γλωσσικές ασκήσεις κατανόησης

Μια προσπάθεια κειμενοκεντρικών
πρακτικών προσεγγίσεων

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΘΕΜΑ:

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

I Τι μπορεί να μας ζητηθεί στο δεύτερο θέμα

- να **κατανοήσουμε** τη γλωσσική μορφή των κειμένων και τα κειμενικά τους χαρακτηριστικά, τη σχέση που έχει η γλώσσα και η οργάνωση του κειμένου με την περίσταση και τον σκοπό της επικοινωνίας,
- να **ερμηνεύσουμε** και να προσεγγίσουμε κριτικά τα κείμενα με στόχο τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο αναπαριστώνται ιδέες, αντιλήψεις, προκαταλήψεις για τον άνθρωπο, την κοινωνία και τον κόσμο,
- να **συγκρίνουμε** κείμενα ως προς τις δύο προηγούμενες διαστάσεις με στόχο τον εντοπισμό ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των κειμένων ως προς τη γλώσσα, το μέσο, τους σημειωτικούς τρόπους, το κειμενικό είδος, τις αναπαραστάσεις της πραγματικότητας, τον τρόπο προσέγγισης του θέματος κ.λπ.

II Πώς αξιολογούμε στις ασκήσεις

- Το δεύτερο θέμα βαθμολογείται συνολικά με 35 μονάδες (15+10+10)
- Υπάρχει η δυνατότητα κάποιο από τα ερωτήματα να είναι κλειστού τύπου (ΣΩΣΤΟ/ΛΑΘΟΣ, πολλαπλής επιλογής).
- Οι μονάδες επιμερίζονται σε κάθε ερώτημα ανάλογα με τη βαρύτητά τους.
- Τα υποερωτήματα βαθμολογούνται και αυτά με βάση τη βαρύτητά τους.

III Οδηγίες

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

1 **Σύνδεση προτάσεων** (Παρατακτική, υποτακτική σύνδεση, ασύνδετο σχήμα)

ΒΗΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στάδιο προσέγγισης, προετοιμασίας απάντησης

1. Διαβάζουμε την εκφώνηση και βεβαιωνόμαστε ότι κατανοούμε το περιεχόμενό της: Μας ζητείται ο εντοπισμός ενός συγκεκριμένου είδους σύνδεσης, η αναγνώριση του είδους της, ο προσδιορισμός της επικοινωνιακής λειτουργίας της ή κάποιος συνδυασμός των παραπάνω;

Ενδεικτικές εκφωνήσεις:

- i. Στη *x* παράγραφο του κειμένου να εντοπίσετε το ασύνδετο σχήμα.
 - ii. Στο *x* χωρίο του κειμένου (...) επιλέγεται η παρατακτική σύνδεση. Ποιος είναι ο σκοπός της χρήσης της από τον συντάκτη του κειμένου;
 - iii. Στο κείμενο κυριαρχεί η υποτακτική σύνδεση. Αφού εντοπίσετε *x* χωρία στα οποία η σύνδεση των προτάσεων είναι υποτακτική, να επισημάνετε τι επιδιώκει με αυτήν την επιλογή ο συγγραφέας.
2. Προσεγγίζουμε το υπό εξέταση απόσπασμα, χωρίο ή κείμενο προκειμένου να εντοπίσουμε την παρουσία ρημάτων. Υπενθυμίζουμε ότι κάθε ρήμα αντιστοιχεί σε πρόταση (κύρια ή δευτερεύουσα).
 3. Εντοπίζουμε την παρουσία παρατακτικών ή υποτακτικών συνδέσμων, οι οποίοι θα σηματοδοτούν το αντίστοιχο είδος σύνδεσης.
 4. Κατηγοριοποιούμε τους συνδέσμους με βάση τους παρακάτω πίνακες:

A. Παρατακτικοί

ΕΙΔΗ	ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ
1. Συμπλεκτικοί	και/κι, ούτε, μήτε (και ουδέ, μηδέ σε παλαιότερα κείμενα)
2. Διαχωριστικοί	ή, είτε
3. Αντιθετικοί	αν και, αλλά, μα, παρά, όμως, ωστόσο, ενώ, μολονότι, μόνο (που)
4. Συμπερασματικοί	λοιπόν, ώστε, άρα, επομένως, οπότε
5. Επεξηγηματικός	δηλαδή

Πίνακας 1: Παρατακτικοί σύνδεσμοι

B. Υποτακτικοί

ΕΙΔΗ	ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ
6. Ειδικοί	πως, που, ότι
7. Χρονικοί	όταν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν (πριν να), μόλις, προτού, ώσπου, ωστόσο
8. Αιτιολογικοί	γιατί, επειδή, αφού, τι (ποιητικό)
9. Υποθετικοί	αν/εάν, άμα
10. Τελικοί	να, για να
11. Αποτελεσματικοί	ώστε (να), που
12. Εναντιωματικοί/παραχωρητικοί	αν και, ενώ, μολονότι
13. Ενδοιαστικοί (ή διστακτικοί)	μη(ν), μήπως
14. Συγκριτικός	παρά
15. Βουλητικός	να

Πίνακας 2: Υποτακτικοί σύνδεσμοι

Στάδιο συγγραφής απάντησης

5. Ανάλογα με την εκφώνηση επιλέγουμε την κατάλληλη απάντηση:

- Σε περίπτωση που ζητείται το κυρίαρχο είδος σύνδεσης επιλέγουμε αυτό που επικρατεί αριθμητικά.
- Σε περίπτωση που ζητείται ο εντοπισμός συγκεκριμένου είδους σύνδεσης π.χ. παρατακτική, ασύνδετο σχήμα κ.λπ., αναζητούμε το συγκεκριμένο χωρίο και το επισημαίνουμε στην απάντησή μας.
- Σε περίπτωση που ζητείται η επικοινωνιακή λειτουργία συγκεκριμένου είδους σύνταξης επικαλούμαστε τη θεωρία του παρακάτω πίνακα:

ΕΙΔΟΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ	ΠΡΟΘΕΣΗ ΣΥΝΤΑΚΤΗ
Παρατακτική σύνδεση	Με την παρατακτική σύνδεση ο συντάκτης του κειμένου επιδιώκει να δώσει έμφαση στο πλήθος των πληροφοριών, ενώ παράλληλα ο λόγος καθίσταται εύληπτος από τον αναγνώστη. Η έκθεση των δεδομένων εκ μέρους του συγγραφέα ακολουθεί γραμμική πορεία διευκολύνοντας την παρουσίαση του επιθυμητού νοήματος.
Υποτακτική σύνδεση	Με τη χρήση υποτακτικής σύνδεσης ο λόγος γίνεται πιο σύνθετος και το ύφος πιο επίσημο. Ο συντάκτης επιδιώκει να πείσει τον αναγνώστη μέσω της αναλυτικής παράθεσης και παρουσίασης των πληροφοριών. Παρουσιάζονται οι χρονικές και αιτιακές σχέσεις που διαχέονται στο νόημα του κειμένου.
Ασύνδετο σχήμα	Το ασύνδετο σχήμα προσδίδει έμφαση, ένταση και ρυθμό στον λόγο, καθώς ενεργοποιεί την προσοχή του αναγνώστη. Ο λόγος γίνεται γοργός και ασθματικός. Ταυτόχρονα, ενισχύεται η πληροφοριακή δύναμη του μηνύματος, καθώς μεταδίδεται πλήθος πληροφοριών εντός κειμένου μικρής έκτασης.

Πίνακας 3: Είδη σύνδεσης και λειτουργία τους

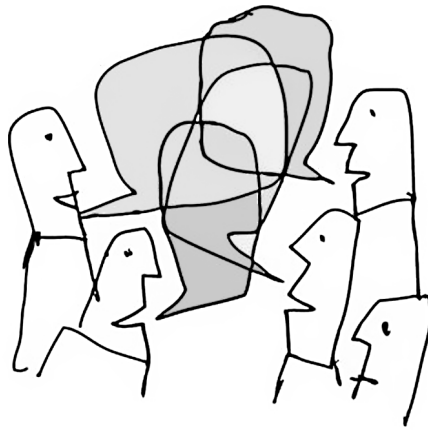
Σημεία προσοχής

1. Οι απαντήσεις οφείλουν να είναι κειμενοκεντρικές και όχι απλώς να αναπαράγουν τυπολατρικά την προαναφερθείσα θεωρία.
2. Συσχετίζουμε την απάντησή μας με το περιεχόμενο του εξεταζόμενου αποσπάσματος, χωρίου ή κειμένου παραθέτοντας στοιχεία από το αρχικό κείμενο αναφοράς.
3. Φροντίζουμε η απάντησή μας να διακρίνεται για τη δομή και τη σαφήνιά της και να καλύπτει όλα τα σκέλη της εκφώνησης.
4. Ειδικά, στην περίπτωση των συμπλεκτικών συνδέσεων εξετάζουμε το ενδεχόμενο η παρουσία τους να συνδέει ουσιαστικά, επίθετα, επιρρήματα κ.λπ. και όχι προτάσεις (ρήματα). Σε αυτήν την περίπτωση δεν κάνουμε λόγο για παρατακτική σύνδεση στο συγκεκριμένο σημείο του κειμένου.

ΤΡΙΤΟ ΘΕΜΑ

Ερμηνευτικός διάλογος Ερμηνευτικό σχολίο

Μια προσπάθεια τεκμηριωμένης ανταπόκρισης
στο λογοτεχνικό κείμενο

ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΘΕΜΑ:

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Α. Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

ι. ΠΟΛΛΑΠΛΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Σύμφωνα με το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών (2022) η πράξη της ανάγνωσης ενός λογοτεχνικού έργου εντός της σχολικής τάξης δεν αποτελεί μια ατομική διαδικασία. Θεωρείται μια πράξη συνανάγνωσης που ιδανικά δημιουργεί τους όρους μιας κοινότητας αναγνώστων. Ο αναγνώστης επιδιώκει να ανιχνεύσει στο κείμενο τις εμπειρίες της τωρινής εποχής αλλά και άλλων εποχών και να αναζητήσει κοινά σημεία αναφοράς με τη δική του πραγματικότητα. Η ανάγνωση ανοίγει δρόμους, ώστε να μας δημιουργηθούν νέα ερωτήματα και να προκύψουν νέες αναζητήσεις. Μας βοηθά να συνειδητοποιήσουμε πως επενεργεί το κείμενο τόσο σε εμάς τους ίδιους όσο και συνολικά στην κοινωνία.

Στο πλαίσιο των παραπάνω είναι σημαντικό να γνωρίζουμε πως η προσέγγιση ενός λογοτεχνικού κειμένου μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω της **πολλαπλής ανάγνωσης** που είναι:

- είτε ερμηνευτική,
- είτε ηθική,
- είτε επικαιροποιημένη.

Καλό είναι να γνωρίζουμε τις μορφές των αναγνώσεων στις οποίες μπορούμε να προχωρήσουμε για την κατανόηση και την ερμηνεία των λογοτεχνικών κειμένων. Αυτές είναι:

1 ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Η ερμηνευτική ανάγνωση προτείνει την προσέγγιση ενός κειμένου, η οποία διαμορφώνεται από ποικίλους παράγοντες. Το κείμενο δεν έχει μόνο μια και μοναδική «σωστή» ερμηνεία, αλλά μπορεί να διαβαστεί και να κατανοηθεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους ανάλογα με τις πολιτικές, ιστορικές και κοινωνικές παραμέτρους τόσο του ίδιου του κειμένου όσο και των δικών μας ως αναγνώστων. Αυτό σημαίνει ότι εμείς ως αναγνώστες δεν περιοριζόμαστε απλώς στην αναζήτηση «κρυφών» νοημάτων, αλλά προσεγγίζουμε το κείμενο παραγωγικά, για να δημιουρ-

γήσουμε νέα νοήματα και νέες σχέσεις με τα συμφραζόμενά του. Αυτή η προσέγγιση ενθαρρύνει την ανάδειξη της προσωπικής και κοινωνικής μας εμπειρίας (Τζιόβας Δ. 2017). Η ερμηνευτική ανάγνωση είναι μια προσέγγιση που μας ενθαρρύνει να αντιμετωπίσουμε το κείμενο ως ένα ζωντανό και δυναμικό σύνολο που μπορεί να αναπαράγει νέα νοήματα.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

- Για παράδειγμα, ένα κείμενο που γράφτηκε σε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο μπορεί να αποκτήσει νέα σημασία, όταν διαβαστεί στο πλαίσιο των σημερινών κοινωνικών συνθηκών και ιστορικών συγκυριών.
- Για παράδειγμα, η Οδύσσεια του Ομήρου παρουσιάζεται ως μια ιστορία των περιπετειών του Οδυσσέα για την επιστροφή του στην πατρίδα του, την Ιθάκη. Χρησιμοποιώντας μια ερμηνευτική ανάγνωση θα μπορούσαμε να δούμε και κάποιες άλλες πτυχές, όπως τον ρόλο της Πηνελόπης στην ιστορία συγκρίνοντάς τη με τις κοινωνικές συνθήκες του παρόντος.

2 ΗΘΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Υπογραμμίζει τη σημασία της αλληλεπίδρασης του αναγνώστη με το κείμενο, δίνοντας έμφαση όχι μόνο στο τι λέει το κείμενο, αλλά στο πώς αυτό επηρεάζει και κινητοποιεί τον αναγνώστη. Η ηθική της ανάγνωσης συνδέεται με την επαναφορά των συναισθημάτων στην αναγνωστική διαδικασία (Τζιόβας Δ. 2017). Η ηθική της ανάγνωσης μπορεί να κινητοποιηθεί με δύο βασικούς τρόπους: από τη μια μέσω της απορίας, την οποία δημιουργεί το ίδιο το κείμενο και κινητοποιεί τη σκέψη μας και από την άλλη μέσω των ανταποκρίσεων (θυμικών, ιδεολογικών) απέναντι σε ζητήματα που προκύπτουν από το κείμενο (Τζιόβας Δ. 2017). Μιλώντας για θυμικές ανταποκρίσεις εννοούμε αυτές που σχετίζονται με το συναίσθημα, με την ψυχή μας. Αναφερόμενοι στις ιδεολογικές ανταποκρίσεις εννοούμε αυτές που σχετίζονται με πολιτικές, κοινωνικές, ηθικές αρχές που διέπουν την καθημερινότητά μας.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

- Για παράδειγμα, μπορούμε να αναρωτηθούμε για ηθικά διλήμματα που αντιμετωπίζουν οι χαρακτήρες ενός λογοτεχνικού έργου.
- Άλλο ένα παράδειγμα είναι ο τρόπος με τον οποίο οι ήρωες βιώνουν διάφορες καταστάσεις (π.χ. φτώχεια, εξαθλίωση, αδικία) και μπορεί να μας προκαλέσει συναισθηματική φόρτιση, ώστε να αναλογιστούμε τις δικές μας αντιδράσεις σε παρόμοια κατάσταση (θυμικές ανταποκρίσεις). Τέλος, η πορεία των ηρώων και οι πεποιθήσεις τους μπορούν να μας εμπνεύσουν, ώστε να δούμε τις δυνατότητες που παρέχονται στη δική μας ζωή για αλλαγή (ιδεολογικές ανταποκρίσεις).

3 ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Μια τέτοια μορφή ανάγνωσης στηρίζεται σε προϋδεασμούς, δηλαδή στη διαμόρφωση μιας ιδέας, μιας εικόνας για αυτό που θα ακολουθήσει, σε συνειρμούς, δηλαδή σε παραστάσεις που ανακαλούνται στη μνήμη ύστερα από την ανάγνωση του κειμένου και σε αναχρονισμούς, δηλαδή την ερμηνεία του κειμένου μετά από σύνδεσή του με στοιχεία της δικής μας εποχής. Η επικαιροποιημένη ανάγνωση είναι μια προσέγγιση που καθιστά τα λογοτεχνικά έργα δυναμικά και συνεχώς ανανεούμενα, επιτρέποντας να τα προσαρμόζουμε και να τα ερμηνεύουμε με βάση τις εμπειρίες μας.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

- Για παράδειγμα, στο μυθιστόρημα «1984» του George Orwell μπορούμε να ξεκινήσουμε την ανάγνωση γνωρίζοντας (προϋδεασμός) ότι θα διαβάσουμε για μια κοινωνία όπου η παρακολούθηση και η καταπίεση είναι διάχυτες. Κάνοντας σύνδεση (συνειρμός) με τη σύγχρονη εποχή θα διαπιστώσουμε τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και τις δυνατότητες παρακολούθησης που παρουσιάζουν τα μέσα αυτά. Επίσης, μπορούμε να ερμηνεύσουμε τα θέματα του βιβλίου με βάση τις σημερινές μας εμπειρίες (αναχρονισμός). Η έννοια της προπαγάνδας και του ελέγχου των πληροφοριών μπορεί να συνδεθεί με τη διάδοση ψευδών ειδήσεων (fake news) και τη χρησιμοποίηση των μέσων μαζικής ενημέρωσης για πολιτικούς σκοπούς.
- Για παράδειγμα, στο μυθιστόρημα «Τα ματωμένα χρώματα» της Διδούς Σωτηρίου ξεκινάμε την ανάγνωση γνωρίζοντας (από τον πρόλογο του ακόμη) ότι αναφέρεται στη Μικρασιατική Καταστροφή και γράφτηκε 40 χρόνια μετά τον ξεριζωμό του μικρασιατικού ελληνισμού από τις προγονικές του εστίες (προϋδεασμός). Κάνοντας σύνδεση (συνειρμός) με τη σύγχρονη εποχή ανακαλούμε εικόνες από το σύγχρονο προσφυγικό πρόβλημα και τις μετακινήσεις των προσφύγων στην Ευρώπη. Επίσης, μπορούμε να ερμηνεύσουμε το θέμα του βιβλίου με βάση τις σημερινές μας προσλαμβάνουσες (αναχρονισμός). Η μάχη των προσφύγων για επιβίωση, η νοσταλγία για την πατρίδα και οι προσπάθειες για ενσωμάτωση σε μια νέα κοινωνία είναι θέματα που παραμένουν διαχρονικά και επίκαιρα.

ii. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ

Σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών (2022) ασκούμεστε στην προσπάθεια να διαβάζουμε, να κατανοούμε και να απολαμβάνουμε αισθητικά ένα κείμενο, ώστε σταδιακά να αυτονομηθούμε ως αναγνώστες, με την αξιοποίηση ορισμένων πρακτικών.

Αυτές συνοψίζονται στα ακόλουθα:

ΤΕΤΑΡΤΟ ΘΕΜΑ

Παραγωγή λόγου

Πρακτικές προσεγγίσεις
για την παραγωγή κειμένου

ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΘΕΜΑ: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

1 Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ (γενικές επισημάνσεις)

Το θέμα Δ σχετίζεται με την παραγωγή κριτικού λόγου, 350-400 λέξεων, το οποίο ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο και μας ζητά να αναπτύξουμε τεκμηριωμένα την προσωπική μας γνώμη, τη συμφωνία μας ή τη διαφωνία μας με προβλήματα, θέσεις, στάσεις κ.ά. που θέτουν τα κείμενα (μη λογοτεχνικά) που έχουν δοθεί.

ι. Ως προς τα ζητούμενα

- ✓ Θα αναπτύξουμε τεκμηριωμένα την προσωπική μας γνώμη για ένα θέμα.
 - Η γνώμη μας πρέπει να στηρίζεται σε λογικά και πειστικά επιχειρήματα.
 - Χρησιμοποιούμε στοιχεία που ενισχύουν τη θέση μας.
- ✓ Θα παρουσιάσουμε τη συμφωνία ή τη διαφωνία μας σε προβλήματα, θέσεις, στάσεις, στερεότυπα, προκαταλήψεις κ.ά. που θέτουν τα κείμενα (μη λογοτεχνικά) που έχουν δοθεί.
 - Αν συμφωνούμε, θα πρέπει να εξηγήσουμε το γιατί με σαφήνεια.
 - Αν διαφωνούμε, οφείλουμε και πάλι να αιτιολογήσουμε τη θέση μας.
- ✓ Ο περιορισμός των λέξεων δεν μας επιτρέπει την αναπαραγωγή όλων όσων γνωρίζουμε. Οφείλουμε να κρίνουμε τι από όσα γνωρίζουμε είναι κατάλληλο και σχετικό με το περιεχόμενο του κειμένου που θα γράψουμε για το συγκεκριμένο θέμα.
 - Επικεντρωνόμαστε στις πιο σχετικές και σημαντικές πληροφορίες.
 - Αποφεύγουμε την αναπαραγωγή περιττών πληροφοριών.
- ✓ Θα κληθούμε να γράψουμε ένα κείμενο επιχειρηματολογικού τύπου.
 - Θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας το επικοινωνιακό πλαίσιο της εκφώνησης (πομπός, σκοπός, αποδέκτες, κειμενικός τύπος).
 - Το ύφος του κειμένου πρέπει να είναι κατάλληλο για τον συγκεκριμένο τύπο κειμένου (π.χ., άρθρο, ομιλία κ.ά.).
- ✓ Είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί στα ερωτήματα που τίθενται.
 - Διερευνούμε τα ερωτήματα για να κατανοήσουμε αν απαιτούν τεκμηρίωση, εξήγηση ή άλλο είδος απάντησης.

- ✓ Το ύφος, η έκφραση, οι γλωσσικές μας επιλογές παίζουν ρόλο σε ένα επιτυχημένο γραπτό.
 - Αυτές έχουν να κάνουν με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου, δηλαδή, τα τυπικά αλλά και ουσιαστικά υφολογικά χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το άρθρο από την ομιλία, την επιστολή.

Συνοπτικά σε σχέση με τα ζητούμενα και τι οφείλουμε να αναζητήσουμε μπορούμε να έχουμε στο μυαλό μας τον παρακάτω συνοπτικό πίνακα:

ΤΙ ΖΗΤΕΙΤΑΙ	ΤΙ ΑΝΑΖΗΤΟΥΜΕ
Προσωπική γνώμη για ένα θέμα	Η γνώμη μας να στηρίζεται σε λογικά και πειστικά επιχειρήματα. Χρήση στοιχείων που ενισχύουν τη θέση μας.
Παρουσίαση συμφωνίας ή διαφωνίας σε προβλήματα, θέσεις, στάσεις, στερεότυπα, προκαταλήψεις	Εξήγηση της συμφωνίας ή διαφωνίας με σαφήνεια και αιτιολόγηση της θέσης μας.
Γραφή επιχειρηματολογικού κειμένου	Εξέταση συσχέτισης του επικοινωνιακού πλαισίου της εκφώνησης (πομπός, σκοπός, αποδέκτες, κειμενικός τύπος). Ύφος κατάλληλο για τον συγκεκριμένο τύπο κειμένου (π.χ., άρθρο, ομιλία).
Ύφος, έκφραση, γλωσσικές επιλογές	Προσαρμογή στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κειμενικού τύπου (π.χ., άρθρο, ομιλία, επιστολή).

Πίνακας 56: Τα ζητούμενα του θέματος

ii. Ως προς τα κείμενα αναφοράς

- ✓ Αξιοποιούμε πληροφορίες και έννοιες από τα κείμενα αναφοράς.
 - Χρησιμοποιούμε τις πληροφορίες και τις έννοιες από τα κείμενα αναφοράς με δημιουργικό τρόπο.
 - Δεν αντιγράφουμε αυτούσια τις ιδέες των κειμένων, αλλά τις ενσωματώνουμε στο κείμενό μας παραγωγικά.
- ✓ Κατανοούμε τις πληροφορίες και στη συνέχεια τις αξιοποιούμε.
 - Αφομοιώνουμε τις ιδέες των κειμένων και τις χρησιμοποιούμε για να παρουσιάσουμε μια ολοκληρωμένη και καλά δομημένη θέση.
 - Οι ιδέες των κειμένων αναφοράς πρέπει να λειτουργούν ως ερέθισμα, κίνητρο για την ενεργοποίηση της σκέψης μας.

- ✓ Τοποθετούμαστε κριτικά απέναντι στις πληροφορίες που συλλέγουμε.
 - Προσεγγίζουμε τα κείμενα αναφοράς κριτικά, αναλύοντας και αξιολογώντας τις ιδέες τους.
 - Χρησιμοποιούμε τα κείμενα ως βάση για να αναπτύξουμε τις δικές μας ιδέες και επιχειρήματα.
- ✓ Μετασχηματίζουμε δημιουργικά τα κείμενα αναφοράς.
 - Η καλή οργάνωση του θέματος προκύπτει από τη δημιουργική αξιοποίηση και τον μετασχηματισμό των επιλεγμένων, και ανάλογα με τις ερωτήσεις, σημείων των κειμένων αναφοράς.
 - Η ικανότητά μας να ενσωματώσουμε και να αναπτύξουμε τις ιδέες των κειμένων αναφοράς δείχνει την κριτική μας σκέψη.

iii. Ως προς τις εκφωνήσεις θεμάτων παραγωγής λόγου

Παρακάτω παρουσιάζονται διάφοροι προτεινόμενοι τύποι εκφωνήσεων τόσο από το ΙΕΠ όσο και από θέματα πανελλαδικών εξετάσεων καθώς και ο τρόπος με τον οποίο μπορούμε να τα προσεγγίσουμε. Σε ποια σημεία οφείλουμε να δώσουμε προσοχή για μια στοχευμένη απάντηση;

- ✓ Αξιοποιώντας δημιουργικά τις πληροφορίες (π.χ. επιχειρήματα, ιδέες, εκφράσεις κ.ά.) από το κείμενο ή τα κείμενα αναφοράς με την ιδιότητά σας ως μαθητές/μαθήτριες να αναπτύξετε τις απόψεις σας σχετικά ... Το κείμενό σας να έχει τη μορφή άρθρου το οποίο θα δημοσιευτεί στο περιοδικό του σχολείου σας (γύρω στις 350-400 λέξεις).

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Σε μια τέτοια μορφή εκφώνησης πρέπει να προσέξουμε τα παρακάτω:

- **Να αξιοποιήσουμε δημιουργικά τις ιδέες από τα κείμενα αναφοράς:** Ενσωματώνουμε τις πληροφορίες και τις ιδέες από τα κείμενα αναφοράς με δημιουργικό τρόπο και δεν αντιγράφουμε αυτούσια τις ιδέες, αλλά τις μετασχηματίζουμε για να ενισχύσουμε τα επιχειρήματά μας.
- **Να αναπτύξουμε την προσωπική μας γνώμη:** Η γνώμη μας πρέπει να είναι τεκμηριωμένη και να βασίζεται σε λογικά επιχειρήματα.
- **Να προσαρμόσουμε το γραπτό μας στο επικοινωνιακό πλαίσιο:** Το άρθρο μας απευθύνεται σε μαθητές και καθηγητές, οπότε το ύφος πρέπει να είναι κατανοητό και ελκυστικό για το κοινό. Χρησιμοποιούμε ένα φιλικό και προσιτό ύφος, διατηρώντας ταυτόχρονα την απαραίτητη σοβαρότητα και ακρίβεια στην παράθεση των θέσεων μας.

Β' ΜΕΡΟΣ

33 Κριτήρια Αξιολόγησης σε τρεις θεματικούς άξονες

1. Άμεσο κοινωνικό περιβάλλον
2. Ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον
3. Όψεις της πραγματικότητας του 21ου αιώνα

3. Όψεις της πραγματικότητας του 21ου αιώνα

Ο όρος «όψεις της πραγματικότητας του 21ου αιώνα» αναφέρεται στις διάφορες πτυχές και προκλήσεις που χαρακτηρίζουν τη ζωή και την κοινωνία μας κατά τον 21ο αιώνα.

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΟΥΜΕ

- 18. Άγχος:** Το άγχος είναι ένα από τα κυριότερα θέματα της πραγματικότητας του 21ου αιώνα λόγω των πολλών παραγόντων που το δημιουργούν, όπως οι οικονομικές ανισότητες, η τεχνολογική εξέλιξη και η αβεβαιότητα για το μέλλον. Η υπερβολική χρήση των κοινωνικών μέσων, η αυξημένη πίεση στην εργασία είναι ορισμένοι παράγοντες που ενισχύουν το άγχος στη σύγχρονη κοινωνία.
- 19. Ελευθερία-Ευθύνη:** Η αντίφαση μεταξύ της ελευθερίας και της ευθύνης αποτελεί πυρήνα των συζητήσεων σχετικά με την ηθική, την τεχνολογία και την κοινωνική συμπεριφορά. Η ελευθερία αυτή συνδέεται στενά με την ευθύνη. Η ελευθερία έχει πολλές διαστάσεις και δεν περιορίζεται μόνο σε πολιτικά ή κοινωνικά πλαίσια. Οι αποφάσεις και οι ενέργειές μας είναι αυτές που τελικά διαμορφώνουν την υπεύθυνη πραγματικότητα της ζωής μας.
- 20. Φυσικό περιβάλλον και Fast fashion:** Η κλιματική αλλαγή αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της εποχής μας. Η αύξηση της θερμοκρασίας, οι φυσικές καταστροφές και η απώλεια βιοποικιλότητας απειλούν το περιβάλλον και την ανθρώπινη ύπαρξη. Παράλληλα, παρακολουθούμε και τις σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις της βιομηχανίας της γρήγορης μόδας.
- 21. Ειρήνη-Πόλεμος:** Η ειρήνη και ο πόλεμος αποτελούν διαρκές αντικείμενο ανησυχίας και συζήτησης στον 21ο αιώνα λόγω των συγκρούσεων και των γεωπολιτικών αντιθέσεων παγκοσμίως.
- 22. Δημοκρατία – Κοινωνική δικαιοσύνη:** Η δημοκρατία αντιμετωπίζει προκλήσεις στην εποχή μας. Ωστόσο, είναι υψίστης σημασίας η κατανόηση της συνύπαρξης της αξιοκρατίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης στη διαμόρφωση μιας κοινωνίας που προάγει ίσες ευκαιρίες.
- 23. Βία – Νεανική βία:** Η βία επιφέρει σοβαρές συνέπειες τόσο στα ατομικά όσο και στα κοινωνικά επίπεδα, και αποτελεί μία από τις κύριες προκλήσεις που

αντιμετωπίζει η διεθνής κοινότητα κατά τον 21ο αιώνα. Η πρόληψη της βίας και η επίλυση των διαφορών με ειρηνικό τρόπο αποτελούν σημαντικούς στόχους για τη δημιουργία μίας πιο δίκαιης και ειρηνικής κοινωνίας. Η βία δεν είναι μόνο ατομικό πρόβλημα, αλλά αποτέλεσμα κοινωνικών, οικογενειακών και πολιτισμικών παραγόντων. Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι η δύσκολη ζωή και η καθημερινότητα των νέων και η έλλειψη ελπίδας μπορούν να οδηγήσουν σε βίαιες συμπεριφορές και αυτοκαταστροφικές τάσεις.

24. **Τεχνολογία – Chatgpt και νέες προκλήσεις:** Η τεχνολογία διαμορφώνει και επηρεάζει κάθε πτυχή της ζωής μας, από την επικοινωνία και την ψυχαγωγία έως την εργασία και την υγεία. Η ταχεία ανάπτυξη της τεχνολογίας φέρνει νέες ευκαιρίες αλλά και νέες προκλήσεις όπως η ιδιωτικότητα και η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο. Η τεχνολογία chatgpt έχει να παρουσιάσει ποικίλα πλεονεκτήματα σε διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Σε κοινωνικό επίπεδο συμβάλλει στη γλωσσομάθεια, ενώ αποτελεί και σημαντικό μέσο άντλησης πληροφοριών. Παράλληλα, στον χώρο των επιχειρήσεων βοηθά στη βελτίωση των σχέσεων με τους πελάτες και στην αυτοματοποίηση εργασιών.
25. **Τεχνητή Νοημοσύνη:** Η τεχνητή νοημοσύνη αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά θέματα της πραγματικότητας του 21ου αιώνα λόγω της επίδρασής της στην απασχόληση, την οικονομία και την κοινωνία. Η αυξανόμενη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης θέτει ερωτήματα για την ηθική, την ιδιωτικότητα και την ισότητα.
26. **Διαδίκτυο – Ασφαλής πλοήγηση:** Η ασφαλής πλοήγηση στο διαδίκτυο αποτελεί κρίσιμο ζήτημα στη σύγχρονη εποχή, καθώς οι κίνδυνοι που συνδέονται με τη χρήση του διαδικτύου συνεχώς αυξάνονται.
27. **Υπερτουρισμός:** Ο υπερτουρισμός αναφέρεται στην υπερβολική και μη βιώσιμη αύξηση του τουρισμού σε συγκεκριμένες περιοχές, με συνέπεια την υπερφόρτωση των πόρων. Αυτή η πρακτική έχει σοβαρές επιπτώσεις τόσο στο φυσικό περιβάλλον όσο και στις τοπικές κοινωνίες.
28. **Χιούμορ – Γέλιο:** Οι κοινωνικές αλλαγές έχουν επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε το χιούμορ. Ευθύνη για τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε το χιούμορ που φέρουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
29. **Νέοι και κινητά τηλέφωνα:** Έντονη είναι στην εποχή μας η αποξένωση των παιδιών λόγω της υπερβολικής χρήσης κινητών, που αντικαθιστούν την πραγματική κοινωνική αλληλεπίδραση. Τα παιδιά δεν επικοινωνούν μεταξύ τους, ενώ φαίνεται πως επηρεάζεται και η προσοχή τους, η οποία αποσπάται πάρα πολύ εύκολα. Παράλληλα, ζουν μια απρόσωπη ζωή μέσα από τα social media
30. **Φόβος και σύγχρονη εποχή:** Ο φόβος στη σύγχρονη εποχή προκύπτει από διάφορους τομείς, όπως οι κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, οι περι-

βαλλοντικές απειλές, οι ταχύτατες τεχνολογικές αλλαγές κ.ά. Ο φόβος επηρεάζει βαθιά την ψυχική υγεία, προκαλώντας άγχος, ενώ ταυτόχρονα ενισχύει την κοινωνική απομόνωση και τη δυσπιστία προς τους θεσμούς. Παράλληλα, ο σύγχρονος άνθρωπος καλείται να εντοπίσει τρόπους διαχείρισης των φόβων του.

- 31. Ανθρώπινα δικαιώματα:** Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ένα κρίσιμο θέμα στον 21ο αιώνα, καθώς οι κοινωνίες παλεύουν με προκλήσεις όπως η τεχνολογική εξέλιξη, η παγκοσμιοποίηση, οι κλιματικές αλλαγές και οι γεωπολιτικές αναταραχές. Μέρος αυτών είναι και τα παιδικά δικαιώματα, σύμφωνα με τα οποία τα κράτη οφείλουν να λάβουν μέριμνα, προκειμένου τα παιδιά να λαμβάνουν τη φροντίδα, την περίθαλψη, τη διατροφή και την ασφάλεια που απαιτείται για να αναπτυχθούν.
- 32. Trap Μουσική:** Η trap αποτελεί ένα είδος μουσικής που ακούν κυρίως οι έφηβοι. Η μουσική αυτή αναπαράγει πολλές φορές αρνητικά πρότυπα. Για αυτά είναι υπεύθυνη στο σύνολό της η κοινωνία και η έλλειψη παιδείας που τη διακρίνει.
- 33. Ατομική ευθύνη:** Το νόημα της ατομικής ευθύνης αφορά την αναγνώριση και αποδοχή ότι κάθε άτομο έχει την ευθύνη για τις πράξεις του, τις αποφάσεις του, και τις συνέπειές τους. Τα παραπάνω επηρεάζουν και την κοινωνία μέσα στην οποία ζει.

ΕΝΟΤΗΤΑ 28η: ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΠΕΡΙ ΓΕΛΙΟΥ

ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΜΑΣ ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Να διερευνήσουμε πώς οι κοινωνικές αλλαγές έχουν επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε το χιούμορ.
2. Να δούμε την ευθύνη που φέρουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην προώθηση του κωμικού στοιχείου.
3. Να κατανοήσουμε τις ευεργετικές συνέπειες του γέλιου για τον οργανισμό μας.
4. Να αντιληφθούμε τον ρόλο του γέλιου ως μέσου κοινωνικής κριτικής.

28^ο κριτήριο αξιολόγησης

Χιούμορ – Γέλιο

Κείμενο 1

Επίμονοι αντιρρησίες

Εφ. «Καθημερινή», Άρης Αλεξανδράς, 09-04-2022 (διασκευή για τις ανάγκες του κριτηρίου).

Τα τελευταία χρόνια, σε εγχώριο και διεθνή Τύπο, έχουν γραφτεί εκατοντάδες άρθρα σχετικά με το χιούμορ που αλλάζει, καθώς αλλάζουμε κι εμείς οι ίδιοι μαζί με τα ήθη μας και την αντίληψη του εαυτού μας. Το αστείο δεν εξαφανίζεται, αλλά προσαρμόζεται στις παραδοχές που με κόπο έχουμε επιτύχει σε ό,τι αφορά το συστημικό μίσος, τις ενάλωτες κοινωνικές ομάδες και τον σεβασμό στη διαφορετικότητα: υπάρχουν πολλοί τρόποι να κάνει κανείς χιούμορ, αλλά ίσως τελικά μερικές θεματικές να παράγουν περισσότερα δάκρυα απ' ό,τι γέλια· ίσως το γέλιο εξ αφορμής ενός εγγενούς ανθρώπινου χαρακτηριστικού ή ενός φρικιαστικού κοινωνικού φαινομένου να δαιμονίζει προβλήματα περισσότερο απ' όσο τα εκτονώνει. Ο

διάλογος είναι ανοιχτός και δεν σταματάει να δίνει κίνητρα για αναστοχασμό. Παρ' όλα αυτά, κάποιοι παραμένουν πεισματικά ασυγκίνητοι και αμετανόητα ίδιοι. [...]

Η πειθώ έχει όρια. Δεν μπορείς να πείσεις κάποιον να σταματήσει να γελάει με ό,τι τον υποβαθμίζει πνευματικά ή με ό,τι πληγώνει συναισθηματικά κάποιον αδύναμο, όπως δεν μπορείς να πείσεις όποιον εμπνέεται μόνο από τα στερεότυπα να εμπνευστεί από κάτι πιο βαθύ, εποικοδομητικό και πρωτότυπο. Ό,τι κι αν μας αρέσει να πιστεύουμε για τη δύναμη του καλού παραδείγματος ή της θετικής επιρροής, η αλήθεια είναι ότι, από ένα σημείο κι έπειτα, υπεύθυνοι για τη διανοητική μας πρόοδο είμαστε μόνο εμείς. Υπό αυτή την έννοια, δεν έχουν ιδιαίτερο νόημα οι κατηγορίες που εκτοξεύονται εναντίον γνωστού κωμικού. Ο άνθρωπος κάνει αυτό που ξέρει: εύπεπτο καλαμπούρι στη βάση παγιωμένων ιδεολογικών και αισθητικών αντιλήψεων, το οποίο ικανοποιεί μια πλατιά μάζα ανθρώπων με απλοϊκές προσλαμβάνουσες. Δεν έχει δόλο. Δεν προσποιείται κάτι που δεν είναι. Χρησιμοποιεί το υλικό και την τεχνογνωσία που κατέχει και προσφέρει το προϊόν που τον ικανοποιεί σε ένα κοινό που το ζητάει. Είναι μια τίμια συναλλαγή που δεν αποσκοπεί σε κάτι, παρά μόνο στη συνέχισή της. Θεωρητικά, αν σε κάποιον δεν αρέσει, μπορεί να γυρίσει το βλέμμα του αλλού.

Το πρόβλημα είναι ότι η προσωπική αίσθηση του χιούμορ, εν προκειμένω αυτή που «φαρδαίνει» τις ανισότητες και ρίχνει αλάτι σε πληγές, είναι κάτι παραπάνω από προσωπική υπόθεση όταν το λαϊκό της έρεισμα είναι μεγάλο. Η μεγαλύτερη ευθύνη, πάντως, για ένα τηλεοπτικό θέαμα δεν ανήκει σε εκείνον που παίζει στην τηλεόραση, αλλά σε αυτόν που του παρέχει την πλατφόρμα. Ο καθένας μπορεί να λέει και να πιστεύει ό,τι θέλει, αλλά οι έχοντες την εξουσία της μαζικής πρόσβασης σε συνειδήσεις είναι απαραίτητο να φιλτράρουν με προσοχή ό,τι διέρχεται από τη σφαίρα της επιρροής τους. Τα κανάλια οφείλουν να λειτουργούν με ηθικούς κανόνες και οι κανόνες αυτοί οφείλουν να ανανεώνονται διαρκώς, ώστε να προστατεύουν όσο το δυνατόν περισσότερους θεατές. Είναι θέμα ρεαλισμού και πολιτισμού: το να μην παρουσιάζεις δύο γκέι άτομα ως καρικατούρες, δηλαδή το να αρνηθείς να απομειώσεις την ανθρώπινη υπόστασή τους σε απανθρωποποιημένο ρόλο, δεν είναι επιταγή της πολιτικής ορθότητας, αλλά της πραγματικότητας και του ανθρωπισμού. Η ζωή είναι πολύ διαφορετική από τις κλισέ απεικονίσεις και οι κλισέ απεικονίσεις καταδικάζουν τους απεικονιζόμενους σε μια λούπα εμπαιγμού και υποτίμησης.

Δύσκολα μπορεί κανείς να εντοπίσει κάποιον που, κοιτώντας πέντε ή δέκα χρόνια πίσω, δεν αισθάνεται άβολα για κάτι που είπε ή έκανε. Η αλλαγή, όμως, δεν είναι μειονέκτημα και η αποκήρυξη παλιών ιδεών δεν θα έπρεπε να αντιμετωπίζεται ως ταμπού ή ήττα. Όσο περισσότερα καταλαβαίνουμε τόσο περισσότερο μεταβάλλουμε τη θέση μας απέναντι στους ανθρώπους. Αλλά για να καταλάβουμε, πρέπει που και που να σωπαίνουμε. Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι δεν έχουν όλοι οι άνθρωποι τις ίδιες αντοχές στο χιούμορ μας. Δεν θα χαθεί ο κόσμος αν αφήσουμε τους πληγωμένους στην ησυχία τους.

Κείμενο 2

Όσο γελάμε τίποτα δεν χάθηκε

Άρθρο στην εφημερίδα «Καθημερινή» της Τασούλας Καραϊσκάκη δημοσιευμένο στις 20-01-2006.

Σήμερα, εκτιμάται κυρίως για τις ευεργετικές του συνέπειες στον οργανισμό. Το γέλιο, λένε οι γιατροί (πεποίθηση που κρατάει από τον Ιπποκράτη), χαρίζει ζωή. Ενισχύει το αμυντικό σύστημα – με ένα ξέσπασμα γέλιου, το σώμα απελευθερώνει αντισώματα σε μύτη και αναπνευστικό σύστημα, που μας προφυλάσσουν από ιούς και μικρόβια, και προκαλεί συγκέντρωση λευκών αιμοσφαιρίων που καταπολεμούν τις λοιμώξεις.

Έτσι, παντός τύπου αεριτζήδες άρπαξαν την ευκαιρία και έκαναν την πρόκληση γέλιου επιχείρηση. Χιλιάδες είναι πλέον ανά την υφήλιο οι λέσχες γέλιου, κλαμπ όπου καταφεύγουν της γης οι αγχωμένοι για να γελάσουν – με το αζημίωτο βέβαια. Πέρα από την εμπορευματοποίηση της πιο φευγαλέας, της πιο εύθραυστης έκφρασης των συναισθημάτων μας, αυτό δείχνει την τραγική εξασθένηση των «φυσικών» αντανakλαστικών της κοινωνίας (γέλιο), απέναντι στη θλίψη, στον πόνο, στην ανέχεια, στην αδικία. Δείχνει μια μαζική αποχαύνωση, σύγχυση, νοσηρότητα. Δεν μπορούμε πλέον να γελάσουμε μόνοι μας (ακόμη και το, από τη φύση του, ανατρεπτικό και εξυγιαντικό γέλιο έχει μεταμορφωθεί σε έναν ανώδυνο μαζικό «σπασμό» προς στις τηλεοπτικές ιλαροτραγωδίες) και καταφεύγουμε στους ειδικούς!

Ίσως γιατί κατανοούμε όλο και λιγότερο τις βαθύτερες αξίες του. Το γέλιο, πέρα από γιατρικό του σώματος, κυρίως είναι γιατρικό του νου και της ψυχής. Είναι όπλο, εργαλείο.

Το αστείο είναι ένα είδος διανοητικής ανακάλυψης, το αναπάντεχο πέρασμα στην άλλη όχθη, η αιφνίδια έξοδος από το διανοητικό μονοπάτι (κατά τον Αριστοτέλη, το θεμελιώδες χαρακτηριστικό της κωμικότητας είναι ακριβώς η αντιφατικότητα, η ανακολουθία, η αμφισημία), που οξύνει το πνεύμα, διευρύνει τις αισθήσεις, αμβλύνει τα πάθη και τις εντάσεις της καθημερινότητας, «μειώνει» το κακό.

Το πιο κοινό εύκολο γέλιο είναι το γέλιο με τα αβλαβή λάθη, τα ανώδυνα παθήματα ή τις μικροατυχίες των άλλων. Εκείνο που πηγάζει από ένα αυτάρεσκο αίσθημα ανωτερότητας (Πλάτωνας) προς στη γελοιοποίηση του άλλου (Αριστοτέλης), από μια αθώα χαιρεκακία (Νίτσε). Όμως, το πιο λυτρωτικό γέλιο είναι αυτό που πηγάζει από την ανάγκη να κάνουμε τα τραγικά κωμικά ώστε να είναι πιο υποφερτά, να ελαφρώσουμε τις πένθιμες καταστάσεις από το βάρος της θλίψης, να αντισταθούμε στην εξουσία – το γέλιο είναι το τελευταίο καταφύγιο του καταπιεσμένου πολίτη.

Με το αστείο μπορούμε να είμαστε χοντροκομμένοι ατιμωρητί, δηλαδή μπορούμε να εκφράσουμε την αντίθεσή μας σε κάποιον χωρίς τις δυσκολίες που έχει μια ευθεία αντιπαράθεση (Φρόντ). Αλλά μπορούμε και να ξεσκεπάσουμε την ανοησία, να καυτηριάσουμε το κακό. Το γέλιο μάς βοηθάει να σταθούμε στο ύψος μας (ο Σοπέν έλεγε ότι όποιος δεν γελάει ποτέ δεν είναι σοβαρό άτομο), και να κατανοήσουμε τον κόσμο μας.

Σήμερα, περισσεύει το ανώδυνο τηλεοπτικό γέλιο με ό,τι σκανδαλίζει το κοινό αίσθημα και λείπει το απελευθερωτικό πολιτικό γέλιο – το γέλιο της ειλικρίνειας μέσα στον βούρκο της υποκρισίας.

Κείμενο 3

Για τη χαρά και τη λύπη

Εισαγωγικό σημείωμα: μια πόλη στην Ανατολή. Ο προφήτης αλ-Μουσταφά περιμένει το καράβι που θα τον πάει πίσω στην πατρίδα του. Προτού φύγει οι κάτοικοι τον παρακαλούν να τους μιλήσει για τελευταία φορά. Να τους μιλήσει για όλα αυτά που συγκινούν τους ανθρώπους.

Τότε είπε μια γυναίκα: Μίλησέ μας για τη χαρά και τη λύπη.
Και εκείνος απάντησε:

Η χαρά σας είναι η ακάλυπτη λύπη σας. Και το ίδιο πηγάδι από όπου ανεβαίνει το γέλιο σας, γεμίζει συχνά με τα δάκρυά σας.

Και πως αλλιώς θα γινόταν;

Όσο βαθύτερα σκάβει η λύπη σας εκείνη μέσα στην ύπαρξή σας, τόσο μεγαλύτερη είναι η χαρά που μπορείτε να νιώσετε. Μήπως το κύπελλο με το κρασί σας δεν είναι το κύπελλο εκείνο που ψήθηκε στον φούρνο;

Μήπως το λαγούτο που δίνει χαρά στις ψυχές σας, δεν είναι το ξύλο που το βαθούλωσαν οι κάμες των μαχαιριών;

Όταν είστε χαρούμενοι, κοιτάξτε βαθιά μέσα στην καρδιά σας, και θα δείτε ότι εκείνο που σας έδινε λύπη σας δίνει τώρα χαρά.

Όταν είστε στεναχωρημένοι, κοιτάξτε και πάλι μέσα στην καρδιά σας και θα δείτε ότι στην πραγματικότητα θρηνείτε για αυτό που πριν σας έδινε χαρά.

Κάποιοι από σας λένε: «Η χαρά ζυγίζει πιότερο από τη λύπη» και κάποιοι άλλοι λένε: «όχι, η λύπη ζυγίζει πιότερο».

Εγώ, όμως, σας λέω: τα δύο αυτά είναι ασεχώριστα. Έρχονται πάντα και τα δύο μαζί, και αν το ένα κάθεται μαζί σας στο τραπέζι, μη ξεχνάτε πως το άλλο κοιμάται στο κρεβάτι σας.

Πράγματι σαν τη ζυγαριά ταλαντεύεστε ανάμεσα στη λύπη και τη χαρά σας. Μόνο όταν είστε άδαιοι αιωρείστε ακίνητοι και ισορροπημένοι. Όταν ο θησαυροφύλακας σας σηκώσει για να ζυγίσει το χρυσό και το ασημί του, η χαρά σας και η λύπη σας δεν μπορούν παρά να ανέβουν ή να πέσουν.

Χαλίλ Γκιμπράν, *Ο Προφήτης*,
εκδ. γνώση, Αθήνα 2014, σελ. 38-40

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο της τρίτης παραγράφου του **Κειμένου 1** «*Το πρόβλημα είναι ότι η προσωπική ... σε μια λούπα εμπαιγμού και υποτίμησης*» σε 60-70 λέξεις.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ Β

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε με βάση το **Κείμενο 1 και 2** τις παρακάτω περιόδους λόγου γράφοντας **ΣΩΣΤΟ** ή **ΛΑΘΟΣ**:

Κείμενο 1

1. Καθώς ο άνθρωπος αλλάζει και εξελίσσεται, το αστείο και το χιούμορ προσαρμόζονται σε νέα δεδομένα.
2. Η ευθύνη για τα τηλεοπτικά προγράμματα που αναπαράγουν εύπεπτο χιούμορ βαραινεί όσους τα παρακολουθούν.
3. Η αλλαγή και η αποκήρυξη παλιών ιδεών πρέπει να θεωρείται πλεονέκτημα.

Κείμενο 2

4. Η εμπορευματοποίηση του γέλιου καταδεικνύει τη σύγχυση στην οποία έχει περιέλθει η κοινωνία.

5. Το γέλιο θεωρείται, κατά κύριο λόγο, το γιατρικό του σώματος. **Μονάδες 15**

B2α. Στη 2^η παράγραφο του **Κειμένου 1** παρατηρείται συχνή εναλλαγή προσώπων από τον συντάκτη. Να επισημάνετε τα χρησιμοποιούμενα πρόσωπα και να παρουσιάσετε τους λόγους που ο συντάκτης του κειμένου προχωρά στην κάθε επιλογή.

Μονάδες 4

B2β. Στην 5^η και 6^η παράγραφο του **Κειμένου 2** αναφέρονται απόψεις τρίτων ατόμων. Να καταγράψετε τα χωρία και να σημειώσετε την πρόθεση της αρθρογράφου.

Μονάδες 6

B3α. «Ίσως γιατί κατανοούμε όλο και λιγότερο τις βαθύτερες αξίες του. Το γέλιο, πέρα από γιατρικό του σώματος, κυρίως είναι γιατρικό του νου και της ψυχής. Είναι όπλο, εργαλείο». : Να προσδιορίσετε τον ρηματικό χρόνο που χρησιμοποιείται στην παραπάνω φράση του **Κειμένου 2**. Τι επιδιώκει η αρθρογράφος με τη χρήση του;

Μονάδες 6

B3β. Στην 4^η παράγραφο του **Κειμένου 2** να εντοπίσετε το ασύνδετο σχήμα. Ποιος είναι ο σκοπός της χρήσης του από τον συντάκτη του κειμένου;

Μονάδες 4

Εναλλακτικά:

Να σχολιάσετε τα σημεία στίξης στα παρακάτω χωρία των **Κειμένων 1 και 2**:

1. «φαρδαίνει» τις ανισότητες
2. Το γέλιο, λένε οι γιατροί (πεποίθηση που κρατάει από τον Ιπποκράτη),
3. καταφεύγουμε στους ειδικούς!
4. οξύνει το πνεύμα, διευρύνει τις αισθήσεις, αμβλύνει τα πάθη και τις εντάσεις της καθημερινότητας, «μειώνει» το κακό.

Μονάδες 4

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Να διατυπώσετε το ερμηνευτικό σας σχόλιο για το **Κείμενο 3**. Να στηρίξετε την απάντησή σας σε τρεις κειμενικούς δείκτες. (150-200 λέξεις) **Μονάδες 15**

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Αν και το γέλιο θεωρείται απαραίτητο στοιχείο στη ζωή μας παρόλα αυτά, σύμφωνα με έρευνες, οι ενήλικες γελάνε 15 φορές έναντι 400 των μικρών παιδιών. Με βάση την παραπάνω θέση και αξιοποιώντας τα κείμενα που σας δόθηκαν να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Πού πιστεύετε ότι οφείλεται αυτή η ποσοτική μεταβολή;

β. Πώς πιστεύετε ότι μπορεί να βελτιωθεί η παραπάνω κατάσταση;

Να παρουσιάσετε τις απόψεις σας σε ένα άρθρο που θα δημοσιευτεί στη σχολική εφημερίδα. (350-400 λέξεις). **Μονάδες 30**

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ**Χιούμορ – Γέλιο**

	Άμεσο κοινωνικό περιβάλλον	Ευρύ κοινωνικό περιβάλλον	Όψεις της σύγχρονης πραγματικότητας
Τι εξετάζουμε;	τη σημασία του γέλιου στην καθημερινή μας ζωή, στην ψυχική μας υγεία και στην αντιμετώπιση των δυσκολιών.	πώς το γέλιο και το χιούμορ μπορεί να συμβάλει στη σύσφιξη των διαπροσωπικών σχέσεων ή στην άσκηση κριτικής.	τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να αξιοποιηθεί το χιούμορ και η σάτιρα για να καυτηριάσει πολιτικές καταστάσεις ή πρόσωπα ή να ευαισθητοποιήσει για κοινωνικά ζητήματα.
Τι αναμένουμε από τους μαθητές και τις μαθήτριες;	να προβληματιστούν για τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να αξιοποιήσουν το χιούμορ στην καθημερινότητά τους βελτιώνοντας την ψυχολογία τους και ενισχύοντας τις σχέσεις τους.	να προβληματιστούν για τα όρια που πρέπει να τίθενται, προκειμένου να εξασφαλίζεται η ισορροπία στην ελευθερία έκφρασης με χιούμορ και στον σεβασμό της προσωπικότητας του άλλου.	να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο του χιούμορ ως μέσου για την ανάπτυξη διαλόγου σε ποικίλα ζητήματα και την προσπάθεια επίλυσης διαφόρων ζητημάτων.

Με βάση τη σπειροειδή προσέγγιση του νέου αναλυτικού προγράμματος σπουδών η εξεταζόμενη έννοια μπορεί να προσεγγιστεί στην Α' Λυκείου στο επίπεδο του άμεσου περιβάλλοντος, στη Β' Λυκείου στο επίπεδο του ευρύτερου περιβάλλοντος και στη Γ' Λυκείου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διερευνήσουν τις όψεις που παρουσιάζει στη σύγχρονη πραγματικότητα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 29η: ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΝΕΟΙ

ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΜΑΣ ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Να συνειδητοποιήσουμε την αρνητική επίδραση του κινητού τηλεφώνου στην καθημερινότητα των εφήβων.
2. Να δούμε πως δεν είναι ανέφικτη η «απεξάρτηση» από την πολύωρη χρήση των smartphones.
3. Να κατανοήσουμε την αποξένωση των παιδιών λόγω της υπερβολικής χρήσης των κινητών τηλεφώνων.
4. Να δούμε την ευθύνη που φέρουν οι ενήλικες για την πολύωρη ενασχόληση των παιδιών με τα κινητά τους.

29^ο κριτήριο αξιολόγησης

Νέοι και κινητά τηλέφωνα

Κείμενο 1

«Θέλουμε να είμαστε διαφορετικοί» – Έφηβοι στις ΗΠΑ πετούν τα smartphones

Το κείμενο που ακολουθεί είναι άρθρο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Καθημερινή» στις 02-02-2023.

Πόσες ώρες περνάτε μπροστά στην οθόνη του κινητού σας τηλεφώνου ημερησίως; Η απάντηση, εάν κάποιος μπει στη διαδικασία όντως να την υπολογίσει, μπορεί να σοκάρει καθώς οι ώρες θα είναι κατά πάσα πιθανότητα περισσότερες από όσες φαντάζεται. «Πόσες ώρες ασχολούμαι με το κινητό; Όσες ώρες είμαι ξύπνιος», θα μπορούσαν να απαντήσουν πολλοί... χωρίς ιδιαίτερη δόση υπερβολής.

Σε έναν κόσμο κορεσμένο από την τεχνολογία όπως είναι ο σημερινός, βασιζόμαστε πια στα κινητά μας τηλέφωνα για μια «ατελείωτη» σειρά από καθημερινές εργασίες. Σε τέτοιο βαθμό μάλιστα, ώστε το ενδεχόμενο απεξάρτησης από αυτές τις συσκευές να φαντάζει πια σχεδόν αδύνατο. Κι όμως, υπάρχουν κάποιοι που δεν διστάζουν να τολμήσουν αυτήν την απεξάρτηση.

Η 17χρονη σήμερα Λόγκαν Λέιν ως έφηβη, ήταν εθισμένη στο κινητό της τηλέφωνο, μπροστά στην οθόνη του οποίου περνούσε αρκετές αρκετές ώρες ημερησίως, ασχολούμενη κυρίως με την εικόνα της στα social media: στο Instagram και στο TikTok.

Πριν από περίπου δύο χρόνια ωστόσο, η Λέιν άρχισε να αναρωτιέται εάν της έκανε καλό μια ζωή συνεχούς σύνδεσης και τότε ήταν που πήρε την απόφαση να παρατήσει εντελώς το έξυπνο κινητό της τηλέφωνο, όπως σημειώνουν στο σχετικό άρθρο τους οι New York Times.

Η νεαρή Αμερικανίδα ωστόσο δεν σταμάτησε εκεί, στην άρνηση δηλαδή του κινητού τηλεφώνου, αλλά προχώρησε ακόμη παραπέρα ξεκινώντας μια «Λέσχη Λουδιδτών» («Luddite Club») για να έρθει σε επαφή και με άλλους εφήβους οι οποίοι απορρίπτουν τον σαρωτικό τρόπο με τον οποίο η τεχνολογία καθορίζει πια την καθημερινότητά μας στον δυτικό κόσμο.

«Η Λόγκαν Λέιν παράτησε το κινητό της τηλέφωνο. Αυτό άλλαξε τη ζωή της», γράφουν οι NY Times, παρουσιάζοντας το προφίλ της «έφηβης η οποία ηγείται του κινήματος για την απελευθέρωση από τα έξυπνα κινητά» («the teenager leading the smartphone liberation movement»).

«Εβλεπα άλλους ανθρώπους να διαβάζουν ή να πλέκουν αφιερώνοντας τον επιπλέον χρόνο που είχαν σε κάποια καλλιτεχνική δραστηριότητα. Και ένιωθα ότι και εγώ ήμουν ο τύπος του ανθρώπου που θα έπρεπε να το κάνει αυτό αλλά δεν το έκανα. Σπαταλούσα χρόνο στο TikTok ή στο Instagram. Ένιωθα ότι για να μπορέσω να είμαι παραγωγική, έπρεπε να κάνω ένα βήμα πίσω παίρνοντας απόσταση από το κινητό τηλέφωνο», δηλώνει η ίδια μιλώντας στους New York Times.

Η Λόγκαν έβαλε το κινητό της τηλέφωνο μέσα σε ένα συρτάρι στο δωμάτιο των γονιών της και το άφησε εκεί. Ο πατέρας της γέλασε αρχικά, υποστηρίζοντας ότι εκείνη θα πάει να το πάρει πίσω έπειτα από λίγες ημέρες. Η ίδια ωστόσο ήθελε να τον διαψεύσει. «Ήθελα να είμαι διαφορετική από τους άλλους», λέει. Η επόμενη κίνησή της ήταν να απενεργοποιήσει τους λογαριασμούς της στα social media. Η ίδια φοβήθηκε εκείνη την περίοδο ότι μπορεί να έχανε πολλούς από τους φίλους της. Την ίδια ώρα ωστόσο, είπε στον εαυτό της ότι όσοι δεν μείνουν κοντά της ίσως να μην αξίζει να λέγονται φίλοι. Κινητό τηλέφωνο θα συνέχιζε να έχει, όμως όχι smartphone αλλά ένα παλαιού τύπου flip phone. Το «κίνημα για την απελευθέρωση από τα έξυπνα κινητά τηλέφωνα» έχει αρχίσει πια να αποκτά δημοσιότητα.

Κείμενο 2

Τα παιδιά με τα τηλέφωνα...

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί άρθρο της Ροδοθέας Καρφή, διευθύντριας του Επαγγελματικού Λυκείου Καρπενησίου και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Το Βήμα» στις 30-03-2024.

Τέσσερα κορίτσια είναι, πρωτάκια. Έξω ένας ήλιος σπάνιος για χειμώνα στα βουνά «φωνάζει» να βγούμε όλοι έξω από το σχολείο. Κι αυτά κάθονται εκεί, το ένα δίπλα στο άλλο, σαν κούκλες σε βιτρίνα, με το δεξί χέρι αγκυλωμένο να κρατάει το κινητό. Φιλενάδες, μπορεί και από το Δημοτικό, και δεν μιλάνε μεταξύ τους. Μόνο κοιτάνε κάτω και μπροστά κι από όλο τους το σώμα κινείται μόνο ο αντίχειρας. Σε βλέπουν και κρύβουν το κινητό στην τσέπη του φούτερ τους και γελάνε ένοχα. Πόσο να τα μαλώσεις; Πόσα κινητά να μαζέψεις στο συρτάρι του γραφείου για το τέλος της μέρας;

Στη διάρκεια της ώρας του μαθήματος, όσο κι αν συμμετέχουν, όσο κι αν ενδιαφέρονται, από κάποια ώρα και μετά είναι ξεκάθαρο ότι θέλουν να σε εξαφανίσουν από μπροστά τους, να σκρολάρουν και να χαθείς, να τελειώσει όλο αυτό, να πάμε στο επόμενο. Στο λένε τα μάτια τους ότι η διαδικασία κράτησε πάρα πολύ για την περιορισμένη υπομονή τους, για την ελαχιστοποιημένη δυνατότητά τους να προσηλωθούν σε κάτι, να εστιάσουν την προσοχή τους, να σκεφτούν, να παράγουν λόγο.

Βλέπουν εικόνες, μόνο εικόνες που φεύγουν για να έρθουν οι επόμενες. Οι επόμενες ίδιες εικόνες που τους στέλνει ο αλγόριθμος. Μια εικόνα κι αυτά. Μια εικόνα προφίλ, ένα στόρι στο insta. Γύρω από τα σόσιαλ όλη τους η μοναχική ζωή, η βουβή ζωή τους. Παιδιά πανέξυπνα, ράτσα βελτιωμένη που αν ζούσε σε ένα άλλο κοινωνικό, πολιτικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο, αν τα πλουτίζαμε με τέχνη, με ομορφιά, με ιδέες, με μουσική, με πολιτισμό θα απογειώνε τον έρημο τούτο τόπο.

Παρκαρισμένα από όλους εμάς τους πολυάσχολους ενήλικες, που υποτίθεται ότι έχουμε τη φροντίδα τους, όχι πια στη γιαγιά ή στην τηλεόραση αλλά στο κινητό, που λες και φύτρωσε στα χεράκια τους, εκεί στις φιλικές συναναστροφές, δίπλα στους παιδότοπους, κοντά στους φίλους τους να βλέπουν χωρίς να μιλάνε, χωρίς να μπορούν να αντιδράσουν, χωρίς να μπορούν να αποδράσουν.

Στην τελική τι κάνουν; Μιμούνται όλους εμάς, τους μεγάλους, τους γονείς, τους δασκάλους που τους μιλάμε και με τη γωνία του ματιού μας κοιτάζουμε την οθόνη το κινητού μήπως και ήρθε κάποια ειδοποίηση και τη χάσουμε...

Κείμενο 3

Ο ταχυδρόμος των βιβλίων

Το παρακάτω απόσπασμα ανήκει στο μυθιστόρημα το Carsten Henn «Ο ταχυδρόμος των βιβλίων», που κυκλοφόρησε τον Οκτώβρη του 2023 σε μετάφραση της Μαρίας Μαντή. Αποτελεί μια διακήρυξη αγάπης για τον γραπτό λόγο, όπως επισήμανε ο ξένος τύπος.

[...] **Α**κριβώς εκείνη τη στιγμή, στο συγκεκριμένο βιβλιοπωλείο, ακουγόταν η [...] Αερώτηση που αποτελεί τον λόγο ύπαρξης κάθε βιβλιοπωλείου: «Έχετε να μου συστήσετε κάποιο καλό βιβλίο;», Η φωνή ανήκε στην Ούρσελ Σέφερ, μια γυναίκα που ήξερε ακριβώς ποια ήταν τα χαρακτηριστικά ενός καλού βιβλίου. Πρώτον, το καλό βιβλίο σε κρατούσε και δεν μπορούσες να το αφήσεις από τα χέρια σου μέχρι να κλείσουν τα μάτια σου από τη νύστα. Δεύτερον, σε έκανε να κλάψεις τουλάχιστον τρεις ή τέσσερις φορές κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης. Τρίτον, δεν είχε λιγότερες από τριακόσιες σελίδες, αλλά ούτε και περισσότερες από τριακόσιες ογδόντα. Και τέταρτον, δεν είχε ποτέ πράσινο εξώφυλλο. Τα βιβλία με πράσινο εξώφυλλο δεν ήταν να τα εμπιστευέσαι, το ήξερε από προσωπική πείρα.

«Μετά χαράς» απάντησε η Σαμπίνε Γκρούμπερ, που είχε αναλάβει τη διεύθυνση του βιβλιοπωλείου τα τελευταία τρία χρόνια. «Τι βιβλία σας αρέσουν γενικά;»

Η Ούρσελ Σέφερ όμως δεν ήθελε να της πει ποια βιβλία της άρεσαν, περίμενε να το ξέρει από μόνη της η Σαμπίνε Γκρούμπερ, γιατί ήταν βιβλιοπώλης και επομένως όφειλε να διαθέτει έναν κάποιο βαθμό μαντικής ικανότητας, «Πείτε μου τρία θέματα που σας ενδιαφέρουν και εγώ θα σας βρω το κατάλληλο βιβλίο. Κάτι για την αγάπη; Τη Νότια Αγγλία; Μήπως κάτι ελαφρύ και ευκολοχώνευτο;»

«Δεν είναι εδώ ο κύριος Κόλχοφ;» ρώτησε η Ούρσελ Σέφερ με φωνή που πρόδιδε ανησυχία, «Εκείνος ξέρει πάντα τι μου αρέσει· ξέρει τι αρέσει σε όλους».

«Λυπάμαι, δεν έχει έρθει σήμερα, Εργάζεται πλέον περιστασιακά στο βιβλιοπωλείο μας»,

«Τι κρίμα»,

«Ορίστε, έχω κάτι για σας. Μια οικογενειακή σάγκα, που διαδραματίζεται στην Κορνούαλη. Να, δείτε εδώ, το εξώφυλλο δείχνει το μαγευτικό κτήμα της οικογένειας και γύρω του το τεράστιο πάρκο»,

«Το εξώφυλλο είναι πράσινο» είπε η Ούρσελ Σέφερ και την κοίταξε επιτιμητικά, «Και μάλιστα καταπράσινο!»

«Επειδή μεγάλο μέρος της ιστορίας διαδραματίζεται στο πανέμορφο πάρκο του κόμητος του Ντάρνμπορου, Δείτε το, έχει πάρει πολύ καλές κριτικές!»

Η βαριά πόρτα της εισόδου άνοιξε κάνοντας το χάλκινο κουδουνάκι στο πάνω μέρος της να ηχήσει εύθυμα. Ο Καρλ Κόλχοφ έκλεισε την ομπρέλα του, την τίνα-

ξε με μια μηχανική κίνηση και την τοποθέτησε στην ομπρελοθήκη. Το βλέμμα του πλανήθηκε στο βιβλιοπωλείο, που πια θεωρούσε δεύτερο σπίτι του. [...]

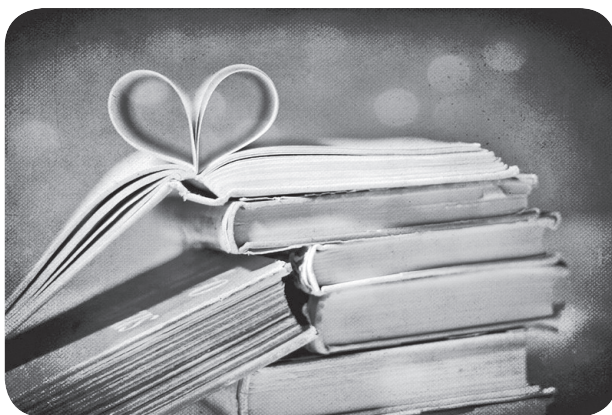
«Κυρία Σέφερ, πολύ χαίρομαι που σας βλέπω» είπε και έκανε μερικά βήματα προς το μέρος της. Εκείνη έκανε το ίδιο και απομακρύνθηκε από τη Σαμπίνε Γκρούμπερ. «Επιτρέψτε μου να σας συστήσω ένα βιβλίο, που θα άξιζε μια θέση στο κομοδίνο σας».

«Το τελευταίο μου άρεσε πολύ. Ειδικά στο τέλος που έμειναν να κοιτάζονται στα μάτια. Βέβαια θα ήταν πιο όμορφα αν έδιναν και ένα φιλί ως επισφράγισμα... αλλά δεν πειράζει. Για αυτή τη φορά δηλώνω ικανοποιημένη και με ένα απλό βλέμμα». [...]

«Χαίρομαι τόσο που υπάρχουν τα βιβλία» είπε, «Εύχομαι να μην αλλάξει ποτέ αυτό! Αλλάζουν τόσα πολλά γύρω μας και τόσο γρήγορα. Τώρα πια όλοι πληρώνουν με πλαστικό χρήμα. Φτάνω στο ταμείο, ψάχνω τα ψιλά για να πληρώσω ακριβώς και όλοι με στραβοκοιτάνε!»

«Ο γραπτός λόγος είναι αθάνατος, κυρία Σέφερ. Γιατί υπάρχουν πράγματα που δεν μπορούν να εκφραστούν με καλύτερο τρόπο. Η τυπογραφία είναι η καλύτερη μέθοδος συντήρησης των σκέψεων και των ιστοριών. Με αυτόν τον τρόπο διατηρούνται για χρόνια».

Carsten Henn, *Ο ταχυδρόμος των βιβλίων*, σελ. 10-14
εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2023

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ Α

- A1.** Ποιες είναι οι βασικές ανησυχίες που εκφράζει η συντάκτρια του **Κειμένου 2** σχετικά με τη χρήση των κινητών τηλεφώνων από τα παιδιά; Να τις παρουσιάσετε σε ένα περιληπτικό κείμενο 60-70 λέξεων.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ Β

- B1.** Η συντάκτρια του **Κειμένου 2** ισχυρίζεται ότι «τα παιδιά μας βρίσκονται παρκαρισμένα από όλους εμάς τους πολυάσχολους ενήλικες, που υποτίθεται ότι έχουμε τη φροντίδα τους, όχι πια στη γιαγιά ή στην τηλεόραση αλλά στο κινητό, που λες και φύτρωσε στα χεράκια τους». Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την παραπάνω άποψη της συντάκτριας; Να τεκμηριώσετε τη θέση σας σε μια παράγραφο 60-70 λέξεων. Μονάδες 15
- B2α.** Στο **Κείμενο 2** κυριαρχεί ο Ενεστώτας. Να εντοπίσετε δύο παραδείγματα χρήσης του. Τι επιτυγχάνεται επικοινωνιακά με τη συγκεκριμένη επιλογή; Μονάδες 5
- B2β.** Στην πρώτη παράγραφο του **Κειμένου 2** παρατηρείται η χρήση εικονοπλαστικού λόγου. Ποιον σκοπό εξυπηρετεί; Μονάδες 5
- B3α.** Στο **Κείμενο 1** να εντοπίσετε ένα απόσπασμα στο οποίο υπάρχει αφήγηση. Να τεκμηριώσετε το είδος με αναφορά σε τρεις γλωσσικές επιλογές (μονάδες 3) και να εξηγήσετε πώς η κάθε μια λειτουργεί επικοινωνιακά. (μονάδες 3). Μονάδες 6
- B3β.** «Έβλεπα άλλους ανθρώπους να διαβάζουν ή να πλέκουν αφιερώνοντας τον επιπλέον χρόνο που είχαν σε κάποια καλλιτεχνική δραστηριότητα. Και ένιωθα ότι και εγώ ήμουν ο τύπος του ανθρώπου που θα έπρεπε να το κάνει αυτό αλλά δεν το έκανα. Σπαταλούσα χρόνο στο TikTok ή στο Instagram. Ένιωθα ότι για να μπορέσω να είμαι παραγωγική, έπρεπε να κάνω ένα βήμα πίσω παίρνοντας απόσταση από το κινητό τηλέφωνο», δηλώνει η ίδια μιλώντας στους New York Times. Να μεταγράψετε το παραπάνω απόσπασμα στο γ' πρόσωπο (μονάδες 2) και να παρουσιάσετε τις διαφορές που παρατηρούνται στο ύφος (μονάδες 2). Μονάδες 4

ΘΕΜΑ Γ

- Γ1.** Ποιο είναι η άποψη των δύο βασικών ηρώων στο **Κείμενο 3** για τη λειτουργία των βιβλίων; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας συνδυάζοντας τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποια είναι η δική σας θέση για την ανάγνωση βιβλίων; (150-200 λέξεις). Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ

- Δ1.** Αξιοποιώντας τα **Κείμενα αναφοράς 1 και 2** που σας δόθηκαν να επισημάνετε τις αρνητικές επιπτώσεις της τεχνολογικής εξέλιξης στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Στη συνέχεια να παρουσιάσετε τρόπους με τους οποίους οι νέοι μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία μιας κοινωνίας όπου η τεχνολογία αξιοποιείται με τρόπο που να ενισχύει την ποιότητα ζωής. Το κείμενό σας θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σας (350-400 λέξεις). Μονάδες 30

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Νέοι και κινητά τηλέφωνα

	Άμεσο κοινωνικό περιβάλλον	Ευρύ κοινωνικό περιβάλλον	Όψεις της σύγχρονης πραγματικότητας
Τι εξετάζουμε;	τη χρήση των κινητών τηλεφώνων στην καθημερινότητα ως τρόπο επικοινωνίας, ενημέρωσης, ψυχαγωγίας.	ποιες είναι οι κοινωνικές συνέπειες της χρήσης τους (αμεσότητα στην επικοινωνία από τη μια- αναστολή της κοινωνικοποίησης από την άλλη).	τα προβλήματα που έχει επιφέρει στην ψηφιακή εποχή η χρήση κινητών τηλεφώνων (εθισμός, διαδικτυακή εκμετάλλευση, προβλήματα ασφάλειας κ.ά.)
Τι αναμένουμε από τους μαθητές και τις μαθήτριες;	να εντοπίσουν τα πλεονεκτήματα αλλά και να προβληματιστούν για τους κινδύνους της χρήσης τους.	να προβληματιστούν για μια υπεύθυνη χρήση των κινητών τηλεφώνων από τους ίδιους.	να προβληματιστούν για την «εκπαίδευσή» τους σε μια ισορροπημένη χρήση των κινητών τηλεφώνων.

Με βάση τη σπειροειδή προσέγγιση του νέου αναλυτικού προγράμματος σπουδών η εξεταζόμενη έννοια μπορεί να προσεγγιστεί στην Α' Λυκείου στο επίπεδο του άμεσου περιβάλλοντος, στη Β' Λυκείου στο επίπεδο του ευρύτερου περιβάλλοντος και στη Γ' Λυκείου οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διερευνήσουν τις όψεις που παρουσιάζει στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Γ' ΜΕΡΟΣ

Απαντήσεις
στα Κριτήρια Αξιολόγησης

1. Άμεσο Κοινωνικό Περιβάλλον

1ο κριτήριο αξιολόγησης: ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ – ΧΑΣΜΑ ΓΕΝΕΩΝ

A1 Ο συντάκτης στο κειμενικό απόσπασμα αναφέρεται στον ρόλο των γονέων στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους. Επισημαίνει ότι οι γονείς συχνά αποφεύγουν να αναλάβουν υπεύθυνες αποφάσεις για τα παιδιά τους, επικαλούμενοι την έλλειψη χρόνου λόγω των επαγγελματικών τους υποχρεώσεων. Αυτή η στάση δημιουργεί αβεβαιότητα στα παιδιά, που αντιδρούν αρνητικά. Ο σωστός τρόπος ανατροφής, κατά τον συντάκτη, είναι να ενσωματώνονται οι αξίες μέσα από τις καθημερινές τους ανάγκες και εμπειρίες.

B1 1.→α, 2.→α, 3.→β, 4.→β, 5.→α

B2α Ο συντάκτης του κειμένου επιδιώκοντας να προβάλλει τη θέση του για την ευθύνη που έχει η κοινωνία για τη στάση των νέων απέναντι στην παιδεία εμπλουτίζει την εξεταζόμενη παράγραφο με πολλαπλές ερωτήσεις. Αρχικά, για να γεφυρώσει το χάσμα με τον αναγνώστη ξεκινά την παράγραφο διατυπώνοντας ένα ρητορικό ερώτημα για τη δυνατότητα επαφής του σύγχρονου κοινού με λογοτεχνικά έργα διαχρονικής αξίας παλαιότερων εποχών (Είναι δυνατόν να φέρεις ... του Στρατή Τσίρκα;). Αφού παραθέσει τις βασικές του θέσεις, ολοκληρώνει την παράγραφο με μια σειρά ερωτήσεων μέσα από τις οποίες έμμεσα προβάλλεται η θέση του για τη σημασία της λογοτεχνικής παράδοσης (Από πού γεννήθηκε ...τη θανατική ποινή;) στην πολιτιστική εξέλιξη. Με αυτόν τον τρόπο ο συντάκτης καλεί τον αναγνώστη να προβληματιστεί σχετικά με την απαξίωση του λογοτεχνικού παρελθόντος στον βωμό της προβολής της μετανεωτερικότητας.

B2β Ο λόγος που χρησιμοποιείται στο εξεταζόμενο απόσπασμα είναι μικροπερίοδος. Οι προτάσεις αν και σύντομες, είναι πλήρεις νοήματος και μεταφέρουν με ακρίβεια το επιδιωκόμενο πληροφοριακό φορτίο στον αναγνώστη. Με τη βραχύτητά τους προσδίδουν ταχύτητα

και ρυθμό στον λόγο, καθώς ο συγγραφέας κατορθώνει να δομήσει με επιτυχία τη σκέψη του χωρίς περιττές πληροφορίες. Η διάσπαση της πληροφορίας σε μικρότερες εννοιολογικές μονάδες διευκολύνει την απορρόφησή τους από τον αναγνώστη, και, εντέλει, οδηγεί στην καλύτερη κατανόηση του μηνύματος που είναι το εύρος του πνευματικού ορίζοντα μεταξύ γενεών.

B3 Ο συγγραφέας καταφεύγει στην επίκληση της αυθεντίας στη θεματική περίοδο της έβδομης παραγράφου (Όλη η τέχνη ... ο Ρουσό.). Παραθέτοντας το όνομα του διαφωτιστή Ρουσό στην εναρκτήρια φράση της προσδίδει κύρος και ενισχύει την αποδεικτική αξία των προσωπικών του απόψεων, καθώς αυτές συμβαδίζουν με τις θέσεις ενός καταξιωμένου προσώπου στον χώρο της παιδαγωγικής. Ταυτόχρονα, λόγω της χρονικής απόστασης από την εποχή που έζησε και έδρασε ο Ρουσό, τονίζεται αφενός η διαχρονική διάσταση του εξεταζόμενου προβλήματος, καθώς απασχόλησε έναν διανοητή του διαφωτιστικού κινήματος αφετέρου ενισχύεται η αξία των προβαλλόμενων θέσεων, καθώς αυτές παρουσιάζονται να έχουν καθολική αποδοχή ως τις μέρες μας.

Γ1 Στο απόσπασμα «Το μονοπάτι στη θάλασσα» το μπαστούνι είναι ένα σύμβολο ζωής. Ειδικότερα, αποτελεί έναν τρόπο να παρατηρεί ο άνθρωπος ελεύθερα τον κόσμο χωρίς περιορισμούς και παράλληλα να διακατέχεται από διάθεση να στηρίζει τους γύρω του. Η **μεταφορά** του μπαστουναριού ως «το μόνο ξύλινο πράγμα χωρίς καρφιά» δηλώνει πως αποτελεί ένα αντικείμενο που δεν είναι καθηλωμένο και επιτρέπει την κίνηση παρέχοντας τη δυνατότητα για ανακάλυψη του κόσμου. Η ελευθερία, που εντός του πλαισίου της οφείλει να ζει ο άνθρωπος, υπογραμμίζεται και με τη **χρήση της αποτρεπτικής Υποτακτικής** «Μην αφή-

σεις να σε κάνουν καρέκλα οι άλλοι και να σε κλείσουν στην κάμαρα για να κάθονται πάνω σου.» Μέσω αυτής ο παππούς συμβουλεύει τον εγγονό του να μην επιτρέψει ποτέ στον εαυτό του να τον χρησιμοποιήσουν οι άλλοι με τον τρόπο που επιθυμούν, αλλά να έχει τη δική του αξία, τη δική του σταθερή θέση και τον δικό του ανεξάρτητο ρόλο στη ζωή. Τέλος, η ανάγκη του παππού να μεταφέρει τη σοφία της δικής του ζωής στο εγγόνι του αισθητοποιείται μέσω της **παρομοίωσης** «Να γίνεις σαν κι αυτό το μπαστούνι. Να γκιζεράς στον κόσμο για να βλέπεις, ν' ακούς και να μαθαίνεις.». Επιθυμεί να το οδηγήσει να διάγει έναν τρόπο ζωής με ανοικτούς ορίζοντες.

Αν ήμουν στη θέση του αφηγητή, θα ακολουθούσα τη συμβουλή του παππού, γιατί προάγει έναν τρόπο ζωής γεμάτο νόημα, πνευματικές αναζητήσεις και αισθήματα κοινωνικής αλληλεγγύης. Ο παππούς ενθαρρύνει, μέσω των λόγων που απευθύνει στον εγγονό του, και εμάς να ζούμε με περιέργεια και να είμαστε υποστηρικτικοί προς τους άλλους, αντί να είμαστε παθητικοί ή περιορισμένοι σε στενά πλαίσια.

Δ1

Επικοινωνιακό πλαίσιο:	προφορική εισήγηση
-------------------------------	---------------------------

Χαρακτηριστικά

- **Προσφώνηση:** Αγαπητό ακροατήριο
- **Πρόλογος:** παρουσίαση του σκοπού της – εισαγωγή στο θέμα
- **Κύριο μέρος:** αναφορές στο παρελθόν αλλά και στη σύγχρονη μορφή της οικογένειας, ιδέες για τη δική σου μελλοντική οικογένεια (επιρροές)
- **Επίλογος:** σύνοψη βασικών σημείων – τελική σκέψη
- **Αποφώνηση:** Σας ευχαριστώ

Αναλυτικό σχεδιάγραμμα

Για τον πρόλογο

- Η οικογένεια ως κοινωνικός θεσμός και το μέλλον της στη σύγχρονη κοινωνία (στήριξη–ασφάλεια).
- Η οικογένεια διατηρεί την αναντικατάστατη

αξία της στον σύγχρονο κόσμο;

- Πώς θα μπορούσε να είναι η οικογένεια του μέλλοντος;

Ενδεικτικός πρόλογος

Αγαπητό ακροατήριο,

Διαπιστώνουμε με το πέρασμα των ετών ότι η οικογένεια συνεχίζει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο παρέχοντας συναισθηματική στήριξη και ασφάλεια στα μέλη της. Ωστόσο, ως θεσμός αντιμετωπίζει ποικίλες προκλήσεις. Εύλογα ανακύπτει το ερώτημα αν η παραδοσιακή δομή της οικογένειας μπορεί να τροποποιηθεί και να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες που έχουν προκύψει διατηρώντας, όμως, τον ανατικατάστατο ρόλο της.

Κύριο μέρος

Ερώτημα α: Πιστεύεις ότι η οικογένεια ως κοινωνικός θεσμός παραμένει αναντικατάστατος;

Ιδέες από το κείμενο αναφοράς 2

- «Άλλοτε στην Ελλάδα, ενώ η κοινωνία διαμελιζόταν, μέσα στα σπίτια η συσπείρωση των ατόμων κρατούσε καλά».
- «Σήμερα οι γονείς μπροστά στα παιδιά τους μασάνε τα λόγια τους... Φοβούνται μήπως κάνουν κάποιο ασυγχώρητο λάθος».
- «Φοβούνται... Μήπως προτείνουν κάτι που θα θυμίζει συμβουλές γιαγιάδων.».

Παραγραφοποίηση ιδεών

Στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, ο θεσμός της οικογένειας που λειτουργούσε στο παρελθόν ως ένα ασφαλές καταφύγιο και μια σταθερή κοινωνική δομή αντιμετωπίζει σοβαρούς κλυδωνισμούς. Από τους γονείς πλέον δεν υπάρχει σαφής καθοδήγηση προς τα νεαρά μέλη. Οι πρώτοι διστάζουν να δώσουν ξεκάθαρες κατευθύνσεις και συμβουλές στα παιδιά τους, φοβούμενοι μήπως κάνουν κάποιο λάθος ή θεωρηθούν υπερβολικά αυστηροί και συντηρητικοί. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα στα παιδιά να επέρχεται σύγχυση. Ο θεσμός της οικογένειας χάνει τη συνοχή και τη σταθερότητα που τον διέκρινε, καθώς οι γονείς αποπροσανατολισμένοι λόγω των συνθηκών δεν μπορούν να χαράξουν έναν άξονα αξιών και αρχών που θα καθορίζει τη

συμπεριφορά των νεαρών μελών.

Πρόσθετα επιχειρήματα

- Η τεχνολογία έχει επηρεάσει τη μορφή της οικογένειας. Προσφέρει ευκαιρίες επικοινωνίας, αλλά ταυτόχρονα αποξενώνει τα μέλη.
- Τα σύγχρονα πρότυπα οικογενειακής δομής έχουν τροποποιηθεί:
 1. μονογονεϊκές οικογένειες, οικογένειες με γονείς του ίδιου φύλου,
 2. ευελιξία στους ρόλους και την ανατροφή των παιδιών,
 3. μοίρασμα οικονομικών και οικογενειακών υποχρεώσεων.

Παραγραφοποίηση ιδεών

Παράλληλα, η τεχνολογία και οι τάσεις της σύγχρονης εποχής έχουν αλλάξει τη μορφή και τη λειτουργία της οικογένειας. Ειδικότερα, οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν επηρεάσει τη λειτουργικότητα της οικογένειας προσφέροντας νέες ευκαιρίες επικοινωνίας μεταξύ των μελών από τη μια, καθιστώντας εμφανή, ωστόσο, και τον κίνδυνο αποξένωσής τους. Τα σύγχρονα πρότυπα οικογενειακής δομής έχουν τροποποιηθεί, με την εμφάνιση ποικίλων μορφών της, όπως οι μονογονεϊκές οικογένειες και οι οικογένειες με γονείς του ίδιου φύλου. Υπάρχει, επίσης, μεγαλύτερη ευελιξία στο μοίρασμα των ρόλων, των υποχρεώσεων και την ανατροφή των παιδιών. Αυτές οι αλλαγές αντικατοπτρίζουν την προσαρμογή της οικογένειας στις νέες συνθήκες και την ανάγκη των ανθρώπων να διατηρήσουν τον θεσμό.

Ερώτημα β: Πώς φαντάζεσαι εσύ τη μελλοντική σου οικογένεια;

Ιδέες από το κείμενο αναφοράς 1

- «Η διαφορά μου από τον σημερινό έφηβο δεν είναι η εξοικείωση με την τεχνολογία – ζήτημα τεχνικό– είναι η αποξένωση από τον πνευματικό ορίζοντα του πολιτισμού μας».
- «Η αδυναμία συγκέντρωσης των νέων γενεών».

Παραγραφοποίηση ιδεών

Για τη μελλοντική μου οικογένεια, η πνευματική καλλιέργεια και η χάραξη κοινών αξιών θα αποτελούν τη βάση για την αρμονική συνύπαρξη των μελών της. Η καθημερινή ενασχόληση

με δραστηριότητες, η ανταλλαγή απόψεων και η καλλιέργεια του νου θα ενδυναμώνουν τους δεσμούς μας, βοηθώντας μας να ξεπερνάμε τις αρνητικές επιρροές της τεχνολογίας και τον κίνδυνο της αποξένωσης που προκύπτει από αυτήν και να διατηρούμε μια ήρεμη οικογενειακή ζωή. Η πνευματική καλλιέργεια και ο διάλογος θα αποτελούν τον πυλώνα για την άμβλυνση του χάσματος των μελών της οικογένειάς μου.

Πρόσθετα επιχειρήματα

- Διατήρηση ισορροπίας μεταξύ διαδικτυακής και πραγματικής ζωής.
- Ανοιχτή επικοινωνία, δημοκρατικός διάλογος και συνεργασία μεταξύ όλων των μελών.

Παραγραφοποίηση ιδεών

Η προώθηση της υγιούς επικοινωνίας θα αποτελεί τον βασικό άξονα διαμόρφωσης της οικογένειας που ονειρεύομαι. Προκειμένου να υλοποιηθεί αυτό κρίνεται επιτακτική η διατήρηση ισορροπίας μεταξύ διαδικτυακής και πραγματικής ζωής. Παρόλο που η τεχνολογία θεωρείται αναπόσπαστο τμήμα της καθημερινότητάς μας, η πραγματική επικοινωνία μεταξύ μας θα διασφαλίσει και την ουσιαστική αλληλεπίδραση. Παράλληλα, θα επιδιώξουμε τον υγιή διάλογο και τη συνεργασία, προάγοντας ένα περιβάλλον αμοιβαίας κατανόησης και υποστήριξης.

Για τον επίλογο

- Η οικογένεια σημαντική δομή για την κοινωνία.
- Θεσμός που προσφέρει στήριξη και καθοδήγηση.
- «Χτίσιμο» μιας υγιούς οικογένειας.

Ενδεικτικός επίλογος

Καθώς εξετάσαμε τη σημασία της οικογένειας ως θεσμού, συνειδητοποιούμε ότι αποτελεί θεμελιώδη δομή της κοινωνίας, προσφέροντας στήριξη και καθοδήγηση σε κάθε μέλος της. Κλείνοντας, λοιπόν, την ομιλία μου θα ήθελα να τονίσω πως το «χτίσιμο» μιας υγιούς οικογένειας είναι απαραίτητο για τη διατήρηση αυτής της δομής, με στόχο πάντα τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος αγάπης, αμοιβαίας κατανόησης και υποστήριξης.

Σας ευχαριστώ.

Κατάλογος πινάκων θεωρίας

Πίνακας 1: Παρατακτικοί σύνδεσμοι	29
Πίνακας 2: Υποτακτικοί σύνδεσμοι	29
Πίνακας 3: Είδη σύνδεσης και λειτουργία τους	30
Πίνακας 4: Είδη σύνταξης και λειτουργία τους	32
Πίνακας 5: Είδη λόγου και επικοινωνιακή λειτουργία	34
Πίνακας 6: Ονοματικά – ρηματικά σύνολα και λειτουργία τους	36
Πίνακας 7: Ρηματικά πρόσωπα και λειτουργία τους	39
Πίνακας 8: Ρηματικοί χρόνοι και λειτουργία τους	41
Πίνακας 9: Εγκλίσεις και λειτουργία τους	43
Πίνακας 10: Σημεία στίξης και λειτουργία τους	45
Πίνακας 11: Η λειτουργία της γλώσσας και ο σκοπός χρήσης της	47
Πίνακας 12: Είδη λόγου και πρόθεση	49
Πίνακας 13: Οι ερωτήσεις στον λόγο	51
Πίνακας 14: Μέσα συνοχής και λειτουργία	53
Πίνακας 15: Συνεκτικότητα και πρόθεση	55
Πίνακας 16: Πολυτροπικά κείμενα	60
Πίνακας 17: Το ύφος και η λειτουργία του	62
Πίνακας 18: Είδη τεκμηρίων	64
Πίνακας 19: Τρόποι – μέσα πειθούς και λειτουργία τους	66
Πίνακας 20: Μορφές πειθούς και πρόθεση	69
Πίνακας 21: Κειμενικά είδη	73
Πίνακας 22: Χαρακτηριστικά κειμενικών ειδών	73
Πίνακας 23: Δομή και γλώσσα κειμενικών ειδών	74
Πίνακας 24: Χαρακτηριστικά δοκιμίων	78
Πίνακας 25: Σύγκριση άρθρου και επιφυλλίδας	80
Πίνακας 26: Δομή παραγράφου και λειτουργία της	81
Πίνακας 27: Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου και πρόθεση	85
Πίνακας 28: Επιστημική τροπικότητα	87
Πίνακας 29: Δεοντική τροπικότητα	88
Πίνακας 30: Δομή κειμένου	90
Πίνακας 31: Σύγκριση κειμένων	92
Πίνακας 32: Κειμενικοί δείκτες	93
Πίνακας 33: Γλωσσικές επιλογές	94
Πίνακας 34: 1ο στάδιο ερμηνευτικού διαλόγου	102
Πίνακας 35: 2ο στάδιο ερμηνευτικού διαλόγου	102
Πίνακας 36: 3ο στάδιο ερμηνευτικού διαλόγου	103
Πίνακας 37: 4ο στάδιο ερμηνευτικού διαλόγου	103
Πίνακας 38: 5ο στάδιο ερμηνευτικού διαλόγου	104
Πίνακας 39: 6ο στάδιο ερμηνευτικού διαλόγου	104

Πίνακας 40: Κειμενικοί δείκτες στη λογοτεχνία	110
Πίνακας 41: Οι ρηματικοί χρόνοι στη λογοτεχνία	124
Πίνακας 42: Οι εγκλίσεις στη λογοτεχνία	125
Πίνακας 43: Σχήματα λόγου	127
Πίνακας 44: Σχήματα λόγου	128
Πίνακας 45: Σχήματα λόγου	129
Πίνακας 46: Σχήματα λόγου	130
Πίνακας 47: Σημεία στίξης στη λογοτεχνία	132
Πίνακας 48: Τύποι αφηγητή	138
Πίνακας 49: Μορφές εστίασης	138
Πίνακας 50: Χρόνος αφήγησης	139
Πίνακας 51: Εξωκειμενικός χρόνος	139
Πίνακας 52: Εσωκειμενικός χρόνος	140
Πίνακας 53: Χρόνος αφήγησης	140
Πίνακας 54: Τα λογοτεχνικά γένη	142
Πίνακας 55: Παραδοσιακή και μοντέρνα ποίηση	143
Πίνακας 56: Τα ζητούμενα του θέματος	147
Πίνακας 57: Το επικοινωνιακό πλαίσιο	153
Πίνακας 58: Χαρακτηριστικά προλόγου	155
Πίνακας 59: Χαρακτηριστικά παραγράφου	156
Πίνακας 60: Χαρακτηριστικά επιλόγου	157
Πίνακας 61: Έλεγχος κειμένου	158